

3/2021

Φεβρουάριος 2021

**ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΡΝΤΟΓΑΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ
ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ.
ΝΟΜΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ**

Βιργινία Μπαλαφούτα

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

3/2021
Φεβρουάριος 2021

**ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΡΝΤΟΓΑΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ
ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ.
ΝΟΜΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ**

Βιργινία Μπαλαφούτα

ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΡΝΤΟΓΑΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ 3/2021

Λευκωσία, Φεβρουάριος 2021

Copyright © Ανδρέας Θεοφάνους, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και
Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Εκδόσεις: Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Βιργινία Μπαλαφούτα

Δικηγόρος, Δρ Διεθνούς Δικαίου και Περιφερειακών Σπουδών, MSc «Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές», MSc «Ιστορία και Φιλοσοφία της Επιστήμης και της Τεχνολογίας», Εργαστηριακό και Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π.) Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

**ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΡΝΤΟΓΑΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ
ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ.
ΝΟΜΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ**

---

1. Αντί Εισαγωγής	7
2. Φιλοσοφική διερεύνηση της έννοιας και της λειτουργίας της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων	8
3. Πολιτική Ερντογάν και διαχρονική Τουρκική πολιτική επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα	9
3.1. Επίκληση και εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου από την Τουρκία στις Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα	10
3.2. Τουρκική εξωτερική πολιτική επί Ελληνο-Τουρκικών θεμάτων Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και Διεθνούς Δικαίου του Αέρα - Μετα- αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα.....	12
i) "Casus belli" της Τουρκίας σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα	12
ii) Αμφισβητήσεις της Τουρκίας για το εύρος του εθνικού εναέριου χώρου της Ελλάδας.....	14
iii) Τουρκική αναφορά σε "γκρίζες ζώνες"	14
iv) Τουρκική αμφισβήτηση των δικαιωμάτων των νησιών του Αιγαίου σε θαλάσσιες ζώνες.....	15
v) Επιχείρημα της Τουρκίας περί αποστρατικοποίησης νησιών του Αιγαίου.....	17
vi) Τουρκική πολιτική επί του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας Ελλάδας και Τουρκίας - Τουρκικές παραβιάσεις.....	17

vii) Το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο ως προϊόν μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων	21
viii) Επιλεκτική εφαρμογή από την Τουρκία της Σύμβασης ΔΘ	23
ix) Παραβιάσεις της Τουρκίας σε θαλάσσιες ζώνες της Κυπριακής Δημοκρατίας	24
x) Η Τουρκική θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας» ως «πρότυπο» μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων.....	26
3.3. Τουρκική εξωτερική πολιτική και Κυπριακό - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα	28
3.4. Τουρκική πολιτική για τη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη και για την Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα	32
4. Συμπεράσματα και Πορίσματα	35
ΠΗΓΕΣ.....	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	38
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ.....	40
ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	42

1. Αντί Εισαγωγής

Στα πλαίσια του παρόντος άρθρου υποστηρίζεται ότι η διαχρονική πολιτική της Τουρκίας επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων εμπεριέχει την έννοια και τη λειτουργία της μετα-αλήθειας (post-truth). Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι κατά την άσκηση και την προσπάθεια υποστήριξης και δικαιολόγησης της εν λόγω πολιτικής γίνεται χρήση και επίκληση εναλλακτικών γεγονότων (alternative facts). Οι υποστηριζόμενες αυτές θέσεις τεκμηριώνονται επί τη βάση του Διεθνούς Δικαίου και επί τη βάση της Φιλοσοφίας. Αναλύεται και αξιολογείται νομικά, πολιτικά και φιλοσοφικά η πολιτική της Τουρκίας επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων διαχρονικά, φτάνοντας μέχρι σήμερα και τη διακυβέρνηση του Προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Αρχικά, αναλύονται από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας οι έννοιες της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται βασικοί άξονες, πτυχές, θέσεις και επίσημες δηλώσεις της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής απόμεινες των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων, οι οποίες αντανακλούν τις έννοιες και συστατικά στοιχεία της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Οι εν λόγω άξονες και θέσεις της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αναλύονται και αξιολογούνται βάσει του Διεθνούς Δικαίου. Μέσα από την ανάλυση του σχετικού πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου, θεμελιώνεται και η προαναφερθείσα συσχέτιση. Ακολουθώντας, αναδεικνύεται τί υποδηλώνει η ενσωμάτωση της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων στην εξωτερική πολιτική ενός κράτους και κατατίθενται πορίσματα.

Αναμφίβολα, το Διεθνές Δίκαιο ορίζει, υποδεικνύει και επιτάσσει τον τρόπο επίλυσης των διεθνών διαφορών. Με τις αναφορές και στη Φιλοσοφία, στο παρόν άρθρο, επιχειρείται η περαιτέρω ενδυνάμωση και ισχυροποίηση του σχετικού πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου εν συνόλω, η ενίσχυση των φιλοσοφικών του βάσεων, και η ανάδειξη και της φιλοσοφικής διάστασης των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων. Σε συνέχεια της νομικής αξιολόγησης, η απόδοση χαρακτηριστικών μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων σε κεντρικούς άξονες της πολιτικής Ερντογάν και στη διαχρονική Τουρκική πολιτική επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων αναδεικνύει και τονίζει emphatically τις παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου.

2. Φιλοσοφική διερεύνηση της έννοιας και της λειτουργίας της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων

Στα πλαίσια της Φιλοσοφίας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι έννοιες της μετα-αλήθειας¹ και των εναλλακτικών γεγονότων. Σύμφωνα με το Λεξικό της Οξφόρδης (Oxford Dictionaries)² ο όρος "post-truth"/(«μετα-αλήθεια») είναι επίθετο και ορίζεται ως «συνδέεται ή υποδηλώνει περιστάσεις στις οποίες τα αντικειμενικά γεγονότα έχουν λιγότερη επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης από ό,τι τα συναισθήματα και οι προσωπικές πεποιθήσεις». Αξίζει δε να σημειωθεί ότι το εν λόγω Λεξικό, το 2016, ανακήρυξε τη λέξη post-truth ως τη λέξη της χρονιάς, λόγω της συχνότητας χρήσης της αναφορικά με την προεκλογική εκστρατεία του υποψηφίου και μετέπειτα εκλεγέντος Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ στις Προεδρικές Εκλογές του 2016 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, και αναφορικά με το δημοψήφισμα για την παραμονή ή την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο όρος post-truth συνδυάζεται συχνά με τη λέξη politics και χρησιμοποιείται ως "post-truth politics". Επίσης, γίνεται συχνή χρήση της έκφρασης "post fact politics", υπό την έννοια της πολιτικής πέραν των γεγονότων.

Με την έννοια της μετα-αλήθειας συνδέεται και η έννοια των εναλλακτικών γεγονότων. Ο όρος "alternative facts"/(«εναλλακτικά γεγονότα») ορίζεται ως «μία θέση/δήλωση η οποία στοχεύει να αντιτεθεί σε μία άλλη περισσότερο επαληθεύσιμη αλλά λιγότερο "εύπεπτη"»,³ ορίζεται και ως «ψεύδη, αναλήθειες, αυταπάτες».⁴ Ο εν λόγω όρος προτάθηκε από σύμβουλο του τέως Προέδρου Τραμπ, η οποία χρησιμοποίησε την έκφραση αυτή προκειμένου να δικαιολογήσει ψευδή δήλωση κυβερνητικού στελέχους.

Το πρόθεμα μετα- στον όρο μετα-αλήθεια υποδηλώνει την υπέρβαση, τον παραμερισμό, την υποβάθμιση και εν τέλει την υποτίμηση και περιφρόνηση της αλήθειας. Στον προαναφερθέντα όρο διαπιστώνεται απόκλιση από τη συνήθη έννοια και διάσταση που αποδίδει το πρόθεμα μετα-, και αντίστοιχα τα προθέματα post- (χρονική σημασία) και meta- (σημασία δευτέρου επιπέδου) στην αγγλική γλώσσα. Στον όρο μετα-αλήθεια δεν μεταβαίνουμε,

---

¹ Ίδε σχετικά: Lee McIntyre, *Post-Truth*, The MIT Press, Cambridge MA, 2018.

Harry G. Frankfurt, *On Bullshit*, Princeton University Press, 2005.

Barry Allen, *Truth in Philosophy*, Harvard University Press, Cambridge MA and London, 1993.

Bernard Williams, *Truth and Truthfulness. An Essay in Genealogy*, Princeton University Press, Princeton, 2002.

Crispin Wright, *Truth and Objectivity*, Harvard University Press, Cambridge MA, 1992.

Jürgen Habermas, *The theory of communicative action*, vol. I & II, Polity Press, Cambridge, 1995.

Pascal Engel & Richard Rorty, *Σε τι χρησιμεύει η αλήθεια;*, μετάφραση Στέλιος Βιρβιδάκης, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2010.

² <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>

³ <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/alternative-fact>

⁴ <https://www.dictionary.com/e/slang/alternative-facts/>

δηλαδή, σε μεταγενέστερη χρονική σημασία, ή σε σημασία δευτέρου επιπέδου του όρου που ακολουθεί του προθέματος, όπως συμβαίνει επί παραδείγματι στους όρους Μετα-Ηθική, Μετα-γλώσσα κ.α.

Εμβαθύνοντας στην έννοια της μετα-αλήθειας, διαπιστώνουμε ότι συνίσταται στη σχετικοποίηση και την υποχώρηση της διαφοροποίησης μεταξύ αλήθειας και ψεύδους, μεταξύ ορθού και εσφαλμένου, μεταξύ γεγονότος και γνώμης/πεποίθησης. Συστατικά/συγκροτητικά στοιχεία της μετα-αλήθειας αποτελούν: i) η αδιαφορία και η περιφρόνηση για την αλήθεια, ii) η επικράτηση των συναισθημάτων έναντι της λογικής, της αλήθειας και των γεγονότων, και iii) η προσπάθεια επηρεασμού ή εξαναγκασμού των ανθρώπων να την πιστέψουν και να την υιοθετήσουν παρά την έλλειψη ή την ανεπάρκεια σχετικών αποδεικτικών στοιχείων.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Carl Gustav Hempel⁵ υποστήριξε ότι κριτήρια αξιολόγησης των επιστημονικών θεωριών αποτελούν: η ελεγκσιμότητα, η εμπειρική επάρκεια, η λογική συνέπεια, η συνοχή, το εξηγητικό εύρος, η απλότητα, η συμβατότητα, η ομορφιά, και όχι η εγγύτητα προς την αλήθεια.

Υπάρχει μια ευρεία προβληματική περί της έννοιας της αλήθειας, στην οποία δεν υπεισέρχεται το συγκεκριμένο άρθρο. Γίνονται απλώς τρεις αναφορές οι οποίες αντανakλούν θεμελιώδεις κοινώς παραδεκτές θέσεις. Η αλήθεια κατά γενική παραδοχή σχετίζεται με τη γνώση. Η γνώση (επιστήμη) έχει οριστεί από τον Πλάτωνα, στο έργο του *Θεαίτητος*, ως «αληθής δόξα μετά λόγου». Εν σχέσει δε με όσα θα αναλυθούν στη συνέχεια, θα πρέπει να τονιστεί ότι η αλήθεια αποτελεί τη βάση για να υπάρξει επικοινωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων υποκειμένων, πολλώ δε μάλλον προκειμένου να υπάρξει συμφωνία μεταξύ τους.

3. Πολιτική Ερντογάν και διαχρονική Τουρκική πολιτική επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα

Στα πλαίσια του παρόντος άρθρου υποστηρίζεται ότι η Τουρκική πολιτική επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων εμπεριέχει και αντανakλά τις έννοιες και συστατικά στοιχεία της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Στη συνέχεια, αναλύεται και τεκμηριώνεται η συγκεκριμένη θέση για κεντρικούς άξονες, θέσεις, πτυχές, και επίσημες δηλώσεις της πολιτικής της Τουρκίας επί Ελληνο-Τουρκικών θεμάτων που άπτονται: i) του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, ii) του Διεθνούς Δικαίου του Αέρα, iii) του Κυπριακού ζητήματος, iv) της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη, και v) της Ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία.

---

⁵ Carl Gustav Hempel, "The Irrelevance of the Concept of Truth for the Critical Appraisal of Scientific Theories", (1990), in *Selected Philosophical Essays (by) Carl G. Hempel*, (ed.) Richard Jeffrey, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

3.1. Επίκληση και εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου από την Τουρκία στις Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα

Αρχικά, ως μία γενική διαπίστωση θα πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι η Τουρκία, ενώ επικαλείται το Διεθνές Δίκαιο, στην πράξη δεν λειτουργεί με βάση και γνώμονα τις προβλέψεις του, δεν το εφαρμόζει, και τελεί πλήθος σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου, στα πλαίσια των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων αλλά και γενικότερα. Αποτελεί σύγχρονη εξέλιξη η επίκληση -προσχηματική πάντως- του Διεθνούς Δικαίου από την πλευρά της Τουρκίας, και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις κατά emphaticό τρόπο.

Καθίσταται, λοιπόν, οξύμωρο σχήμα της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής η επίκληση του Διεθνούς Δικαίου και παράλληλα η παραβίασή του και η διαστρέβλωση όρων, εννοιών και κανόνων του. Η πολιτική αυτή θα μπορούσε να παραλληλιστεί με την έννοια της μετα-αλήθειας, καθώς στοχεύει στη σχετικοποίηση της διαφοροποίησης μεταξύ αλήθειας και ψεύδους, μεταξύ ορθού και εσφαλμένου, μεταξύ γεγονότος και γνώμης/πεποίθησης. Θα πρέπει να τονιστεί ότι το Διεθνές Δίκαιο είναι οριοθετημένο, σαφές, συμπαγές, και οι επικλήσεις σε αυτό είναι νομικά ελέγξιμες και επαληθεύσιμες. Επομένως, δεν χωρούν ούτε δικαιολογούνται, στα πλαίσιά του, τέτοιου είδους σχετικοποιήσεις. Επιπρόσθετα, η διαστρέβλωση από την πλευρά της Τουρκίας εννοιών, αρχών και κανόνων του Διεθνούς Δικαίου θα μπορούσε να παραλληλιστεί και με την έννοια των εναλλακτικών γεγονότων, καθώς χρησιμοποιούνται θέσεις αναληθείς, ανακριβείς, μη επαληθεύσιμες, αλλά περισσότερο «εύπεπτες» για την Τουρκική πολιτική. Η εν λόγω πολιτική της Τουρκίας στοχεύει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης όχι βάσει αντικειμενικών γεγονότων αλλά βάσει συναισθημάτων και προσωπικών πεποιθήσεων, αντανακλώντας τον προαναφερθέντα ορισμό της έννοιας της μετα-αλήθειας.

Η αναφορά σε «κοινή γνώμη» εν προκειμένω θα μπορούσε να αναφέρεται στο εσωτερικό ακροατήριο του Προέδρου Ερντογάν, αλλά θα μπορούσε να αναφέρεται και στις κυβερνήσεις άλλων κρατών, σε διεθνείς οργανισμούς, σε περιφερειακούς οργανισμούς, σε αμυντικές/στρατιωτικές συμμαχίες, στους πολίτες άλλων κρατών, και συνολικά στο πλέγμα της διεθνούς κοινότητας.

Αναφορικά με τη διαστρέβλωση όρων, εννοιών και κανόνων του Διεθνούς Δικαίου που προαναφέρθηκε, επισημαίνεται ότι η Τουρκία, στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής της, χρησιμοποιεί πολιτικούς όρους⁶ επιχειρώντας να τους αποδώσει νομική σημασία, χρησιμοποιεί νομικούς όρους επιχειρώντας να τους αποδώσει πολιτική σημασία ή χροιά, και επικαλείται νομικούς όρους και αρχές στις οποίες επιχειρεί να αποδώσει διαφορετική, ευρύτερη ή

---

⁶ Ίδε και: Virginia Balafouta, "International Law of the Sea and Greek-Turkish Relations: Thoughts, Conclusions and Recommendations", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 15, Issue 2, March 2018, pp. 21-24. http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2018_15_2.pdf

στενότερη σημασία και περιεχόμενο από αυτό που πραγματικά φέρουν. Οι πρακτικές αυτές φαίνεται να παραπέμπουν στην έννοια και τη λειτουργία της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Συμβάλλουν στη δημιουργία μιας αφήγησης, μέσω της οποίας η Τουρκική εξωτερική πολιτική επιχειρεί να απόσχει από την πραγματικότητα του Διεθνούς Δικαίου.

Προς τα ανωτέρω συμπεράσματα συντείνουν και τα εξής. Παρά την επίκληση του Διεθνούς Δικαίου από την πλευρά της Τουρκίας, γενική πρακτική της συνιστά η μη υπογραφή και κύρωση -εν ισχύ- διεθνών και περιφερειακών συμβάσεων, πολλές μάλιστα εκ των οποίων αποτελούν προϊόν ευρύτατης συναίνεσης μεγάλου αριθμού κρατών, έχουν υπογραφεί και κυρωθεί από πλήθος κρατών, ή ακόμη και σχεδόν από το σύνολο των κρατών της διεθνούς κοινότητας.

Επί παραδείγματι, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει, ούτε έχει κυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας⁷ (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS) (στο εξής θα αναφέρεται και ως Σύμβαση ΔΘ). Η εν λόγω Σύμβαση συγκεντρώνει σήμερα 157 υπογραφές και 168 επικυρώσεις. Αξίζει δε να τονιστεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της Σύμβασης έχει εθιμικό χαρακτήρα, ήτοι δημιουργεί υποχρεώσεις erga omnes (έναντι πάντων). Ο εθιμικός χαρακτήρας της Σύμβασης ΔΘ συνεπάγεται ότι η Σύμβαση τίθεται πάνω από το εθνικό δίκαιο των κρατών, υπερισχύει δε και των εθνικών κανόνων συνταγματικής φύσεως. Επιπλέον, η εν λόγω Σύμβαση δεν είναι επιδεκτική επιφυλάξεων, γίνεται δηλαδή αποδεκτή ως "Package deal". Τα δύο προαναφερθέντα χαρακτηριστικά της Σύμβασης υποδεικνύουν και αυτά την ιδιαίτερη αξία και αναγκαιότητά της, καθώς και την υψηλή κανονιστικότητα και δεσμευτικότητά της.

Αξίζει να αναφερθεί και μια πρόσφατη εξέλιξη, ενδεικτική της κακόπιστης και περιθωριοποιημένης άποψης της Τουρκίας για τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) υιοθέτησε τον Δεκέμβριο του 2020 το ετήσιο Ψήφισμα για τους Ωκεανούς και το Δίκαιο της Θάλασσας, A/RES/75/239 (2020) - Oceans and the law of the sea.⁸ Το εν λόγω Ψήφισμα υπερψήφισαν 152 χώρες. Τέσσερις (4) χώρες -η Κολομβία, η Μαδαγασκάρη, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα- απείχαν. Η μόνη χώρα που το καταψήφισε ήταν η Τουρκία, αναφέροντας ότι η Έκθεση κάνει αναφορές στη Σύμβαση ΔΘ. Την ψηφοφορία είχε ζητήσει η Τουρκία, η οποία προεδρεύει φέτος στη Γενική

---

⁷ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, 1982.
http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=EL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=EL)

⁸ A/RES/75/239 (2020) - Oceans and the law of the sea.
<https://undocs.org/en/A/RES/75/239>
Oceans and the Law of the Sea in the General Assembly of the United Nations.
https://www.un.org/Depts/los/general_assembly/general_assembly_resolutions.htm
Oceans and Law of the Sea, United Nations.
<https://www.un.org/Depts/los/index.htm>

Συνέλευση του Ο.Η.Ε. Τα γεγονότα αυτά αντανακλούν και αποδεικνύουν - για μία ακόμη φορά- την ευρύτατη αποδοχή, υιοθέτηση και προσήλωση την οποία επιδεικνύει η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών της διεθνούς κοινότητας για τη Σύμβαση ΔΘ. Η Τουρκία κρίνεται ότι βρέθηκε απομονωμένη και ηττήθηκε διπλωματικά στην προσπάθειά της να υπονομεύσει την οικουμενικότητα της εν λόγω Σύμβασης.

Παράλληλα, γενική πρακτική της Τουρκίας αποτελεί η μη αναγνώριση και συμμετοχή της σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Τουρκία δεν έχει αναγνωρίσει την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου, επίσης δεν έχει υπογράψει και δεν έχει κυρώσει το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Η αναγνώριση, ο σεβασμός και η προσήλωση στο Διεθνές Δίκαιο από ένα κράτος συνεπάγεται αυτονόητα την υιοθέτηση των αρχών, των κανόνων, των θεσμών, των μηχανισμών, του νομοθετικού πλαισίου, των οργανισμών και των δικαιοδοτικών οργάνων του. Η μη υπογραφή και κύρωση διεθνών και περιφερειακών συμβάσεων από την πλευρά της Τουρκίας, καθώς και η μη συμμετοχή της ως κράτος-μέρος σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα υποδηλώνουν ένα κράτος που δεν υιοθετεί ή που υιοθετεί ευκαιριακά το Διεθνές Δίκαιο.

3.2. Τουρκική εξωτερική πολιτική επί Ελληνο-Τουρκικών θεμάτων Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και Διεθνούς Δικαίου του Αέρα – Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα

Αναφορικά με θέματα που άπτονται του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, θα μπορούσαν να επισημανθούν τα ακόλουθα.

i) “Causus belli” της Τουρκίας σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα

Η διατύπωση του “*casus belli*” από την πλευρά της Τουρκίας σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα πέρα από τα 6 ναυτικά μίλια (ν.μ.) συνιστά απειλή χρήσης βίας, της οποίας η απαγόρευση κατοχυρώνεται ρητά στο -χαρακτήρα *jus cogens*- άρθρο 2 παρ.4 του Καταστατικού Χάρτη⁹ του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Σημειώνεται ότι το εν λόγω άρθρο το οποίο απαγορεύει απόλυτα τη χρήση βίας ή την απειλή χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του Διεθνούς Δικαίου, εντάσσεται δε στους διεθνείς αναγκαστικούς κανόνες, οι οποίοι τίθενται στην κορυφή του Διεθνούς Δικαίου, και υπερισχύουν του εθνικού δικαίου των κρατών ακόμη και των εθνικών τους Συνταγμάτων.

Η απειλή αυτή τίθεται από την Τουρκία για την περίπτωση που η Ελλάδα ασκήσει ένα νόμιμο δικαίωμά της, ήτοι την επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ν.μ. Η Ελλάδα δύναται να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα

⁹ Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, 1945.

<http://www.un.org/en/documents/charter/>

<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

στα 12 ν.μ., σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ, το οποίο αποκρυσταλλώνει μάλιστα και εθιμικό κανόνα. Υφίσταται, δηλαδή, ως προς τη συγκεκριμένη πρόβλεψη και συμβατικό και εθιμικό δίκαιο. Η δυνατότητα ενός παράκτιου κράτους να επεκτείνει τα χωρικά του ύδατα στα 12 ν.μ. συνιστά κυριαρχικό δικαίωμά του, το οποίο ασκείται μονομερώς.

Επομένως, από νομική άποψη, υφίσταται η παράνομη συμπεριφορά διατύπωσης απειλής χρήσης βίας από την πλευρά της Τουρκίας και το νομικά αστήρικτο των επιχειρημάτων της περί μη επέκτασης των χωρικών υδάτων της Ελλάδας πέραν των 6 ν.μ.

Από φιλοσοφική άποψη, η προαναφερθείσα Τουρκική πολιτική θα μπορούσε να ενταχθεί στο εννοιολογικό πεδίο της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Η θέση αυτή τεκμηριώνεται βάσει των κάτωθι. Η Τουρκία αμφισβητεί τη νομική αλήθεια των προβλέψεων της Σύμβασης ΔΘ και της ισχύος της, και ειδικότερα το γεγονός ότι δεσμεύει και την Τουρκία. Επιπλέον, ταυτίζει το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο (το οποίο γνωρίζει ευρύτατης αποδοχής από τα κράτη της διεθνούς κοινότητας και χαρακτηρίζεται από υψηλή δεσμευτικότητα) με γνώμες, πεποιθήσεις και «συναισθηματικές προσεγγίσεις» Τούρκων πολιτικών και στρατιωτικών, προκρίνοντας μάλιστα τις τελευταίες. Παρακάμπτει δε και το γεγονός ότι σχεδόν το σύνολο των κρατών της διεθνούς κοινότητας έχουν επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη τους στα 12 ν.μ., καθ' όσον η συγκεκριμένη ενέργεια καθίσταται επιτρεπτή από τη γεωγραφία τους. Ταυτίζει, λοιπόν, και τα γεγονότα που συντελούνται και βρίσκουν αποδοχής σε διεθνές επίπεδο με γνώμες, πεποιθήσεις και «συναισθηματικές προσεγγίσεις» Τούρκων πολιτικών και στρατιωτικών, παρέχοντας και πάλι προτεραιότητα σε αυτές.

Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι η Τουρκία θέτει ως επιχειρήματα -για τη μη επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων- απόψεις νομικά αδιάφορες και μη επιφέρουσες έννομες συνέπειες θα μπορούσε να συσχετιστεί με τα εναλλακτικά γεγονότα. Η συσχέτιση αυτή ερείδεται στο γεγονός ότι παραμερίζονται από την Τουρκική εξωτερική πολιτική οι πραγματικές και επαληθεύσιμες ρυθμίσεις, και δημιουργείται μια εναλλακτική αφήγηση.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η αναφορά σε «εναλλακτική αφήγηση» στο παρόν κείμενο συνδέεται απόλυτα με τα εναλλακτικά γεγονότα και τη μετα-αλήθεια. Στον συγκεκριμένο όρο, η λέξη «εναλλακτική» δεν χρησιμοποιείται υπό την έννοια μιας επιπλέον αφήγησης, μιας αποδεκτής αφήγησης, αλλά υπό την έννοια μιας αφήγησης νομικά ανυπόστατης και αστήρικτης, εμπειρέχουσας ψεύδη, αναλήθειες, ανακρίβειες και μη βασιζόμενης σε αντικειμενικά γεγονότα αλλά σε προσωπικές γνώμες.

ii) Αμφισβητήσεις της Τουρκίας για το εύρος του εθνικού εναέριου χώρου της Ελλάδας

Ένα ζήτημα που εμπίπτει στο Διεθνές Δίκαιο του Αέρα και είναι άμεσα συνυφασμένο και με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας είναι το ζήτημα του εθνικού εναέριου χώρου. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 της Σύμβασης για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία,¹⁰ κάθε κράτος ασκεί πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία στον εναέριο χώρο που υπέρκειται της επικράτειάς του, ως επικράτεια δε ορίζεται το σύνολο της εδαφικής επικράτειας και της αιγιαλίτιδας ζώνης του κράτους. Συνεπάγεται ότι το ανώτατο όριο του εύρους του εθνικού εναέριου χώρου που υπέρκειται της θάλασσας είναι τα 12 ν.μ. Η Ελλάδα έχει ορίσει τον εθνικό εναέριο χώρο της στα 10 ν.μ. της αιγιαλίτιδας ζώνης της, σύμφωνα με το Διάταγμα της 6ης Σεπτεμβρίου 1931,¹¹ σε συνδυασμό με τους Νόμους 5017/1931,¹² 230/1936 και 1815/1988.¹³ Η Τουρκία υποστηρίζει ότι ο εθνικός εναέριος χώρος της Ελλάδας θα πρέπει να ταυτίζεται με το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της.

Σε σχέση με τις τουρκικές αμφισβητήσεις για το εύρος του εθνικού εναέριου χώρου της Ελλάδας, νομικά, βρίσκει εφαρμογή η αρχή ότι «Ο δικαιούμενος το μείζον δικαιούται και το έλασσον». Η Ελλάδα έχοντας ορίσει τον εθνικό εναέριο χώρο της στα 10 ν.μ. της αιγιαλίτιδας ζώνης της βρίσκεται εντός του προβλεπόμενου εύρους των 12 ν.μ.

Υπό φιλοσοφική οπτική, επί του συγκεκριμένου ζητήματος, διαπιστώνεται - και πάλι- μια εναλλακτική αφήγηση της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, που σχετίζεται και με την στάση της επί του ζητήματος των ελληνικών χωρικών υδάτων, η οποία συνδέθηκε ανωτέρω με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα.

iii) Τουρκική αναφορά σε “γκρίζες ζώνες”

Ζητήματα μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων ανακύπτουν και από τις θέσεις της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, που θα εκτεθούν στη συνέχεια, και αφορούν στην κυριαρχία και στο καθεστώς νησιών της Ελλάδας, καθώς και στα δικαιώματα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες.

Ειδικότερα, η Τουρκία αναφέρεται σε “γκρίζες ζώνες”, χρησιμοποιώντας έναν όρο δικής της εμπνεύσεως, ο οποίος προφανώς δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο Διεθνές Δίκαιο, και μάλιστα παραβιάζει τις θεμελιώδεις αρχές της εθνικής κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας κράτους, της εθνικής ανεξαρτησίας, καθώς και την αρχή “uti possidetis juris”.

¹⁰ Σύμβαση για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία, 1944.

<https://www.icao.int/publications/Pages/doc7300.aspx>

¹¹ Διάταγμα της 6ης Σεπτεμβρίου 1931.

¹² Ν. 5017/1931 Περί Πολιτικής Αεροπορίας.

¹³ Ν. 1815/1988 (ΦΕΚ Α/250/11-11-1988) Κύρωση του Κώδικα Αεροπορικού Δικαίου.
goo.gl/tm51cd

Επισημαίνεται ότι η Συνθήκη της Λωζάνης¹⁴ του 1923 ορίζει -σχετικά- ότι στην Τουρκία ανήκουν η Ίμβρος, η Τένεδος, οι Λαγούσες νήσοι (Μαυραί), και -εκτός εάν υφίσταται αντίθετη διάταξη στη Συνθήκη- τα νησιά που βρίσκονται σε μικρότερη των 3 μιλίων απόσταση από τις ακτές της Τουρκίας. Επιπλέον, ορίζει ότι η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των νήσων της Δωδεκανήσου και των εξαρτώμενων εξ αυτών νησίδων. Με τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων¹⁵ του 1947, η Ιταλία εκχωρεί στην Ελλάδα εν πλήρει κυριαρχία τις νήσους της Δωδεκανήσου, και τις παρακείμενες νησίδες.

Η Ελλάδα ασκεί νόμιμη, -δυνάμει νόμιμων νομικών τίτλων διεθνούς χαρακτήρα (Διεθνών Συμβάσεων)-, συνεχή και αδιατάρακτη κυριαρχία επί των νησιών, νησίδων και βραχονησίδων της. Δεν έχει διατυπωθεί αμφισβήτηση από κανένα κράτος, πλην της Τουρκίας. Ούτε η Τουρκία είχε διατυπώσει αμφισβήτηση πριν τη δεκαετία του '90.

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η συγκεκριμένη πολιτική της Τουρκίας αποτελεί ένα ακραίο παράδειγμα μετα-αλήθειας, καθώς επιχειρεί να υπερβεί και περιφρονεί μια αδιαμφισβήτητη και νομικά απολύτως τεκμηριωμένη αλήθεια. Περαιτέρω, επιδιώκει την ικανοποίηση του θυμικού ορισμένων ακραίων εκφράσεων του εσωτερικού ακροατηρίου του Προέδρου Ερντογάν. Πρόκειται για μια πολιτική που συγκεντρώνει στοιχεία και της προπαγάνδας, δεδομένου ότι χρησιμοποιεί «χονδροειδή» ψεύδη και χαρακτηρίζεται σε έντονο βαθμό από υπερβολή και αναξιοπιστία, επιδιώκοντας τη μαζική -σε εθνικό επίπεδο- χειραγώγηση.

iv) Τουρκική αμφισβήτηση των δικαιωμάτων των νησιών του Αιγαίου σε θαλάσσιες ζώνες

Ένα άλλο ζήτημα που συνδέεται, από φιλοσοφική σκοπιά, με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα αποτελεί το γεγονός ότι η Τουρκία αμφισβητεί τα δικαιώματα των νησιών του Αιγαίου να έχουν υφαλοκρηπίδα και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ).

Σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ.2 της Σύμβασης ΔΘ, η χωρική θάλασσα, η συννορεύουσα ζώνη, η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η υφαλοκρηπίδα ενός νησιού καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης που εφαρμόζονται στις άλλες ηπειρωτικές περιοχές. Καθίσταται, λοιπόν, απολύτως σαφές ότι τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες. Ειδικά για τους βράχους οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, η παρ.3 του άρθρου 121 ορίζει ότι δεν θα έχουν Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη ή υφαλοκρηπίδα. Ωστόσο δύνανται να έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη.

¹⁴ Συνθήκη της Λωζάνης του 1923.

<https://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/DOD/011-057.pdf>

¹⁵ Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947.

Επομένως, από νομική σκοπιά, τα πλήρη δικαιώματα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες είναι απολύτως και σαφώς κατοχυρωμένα στη Σύμβαση ΔΘ. Δεν χωρεί διαφορετική ερμηνεία του wording των σχετικών άρθρων. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι οι σχετικές αμφισβητήσεις από την πλευρά της Τουρκίας δηλώνουν κακοπιστία από νομική άποψη, και εμπεριέχουν στοιχεία μετα-αλήθειας από φιλοσοφική άποψη.

Αναλύοντας την Τουρκική εξωτερική πολιτική, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι συγκεκριμένες αμφισβητήσεις τελούν σε αντίθεση με ένα άλλο επιχείρημά της. Ειδικότερα, βρίσκονται «σε ένταση» με την τουρκική άποψη ότι η αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής δεν θα πρέπει να γίνεται αποδεκτή στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο λόγω της ύπαρξης νησιών. Πρόκειται για μία ακόμη νομικά ανυπόστατη και αστήρικτη θέση, η οποία πάντως υποστηρίζεται σταθερά από την Τουρκία, και μέσω της οποίας υποδηλώνεται η αναγνώριση από την πλευρά της Τουρκίας της πληρότητας των δικαιωμάτων των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Συνάγεται, λοιπόν, εν προκειμένω, ότι όταν η πολιτική εμπεριέχει ψεύδη, αναλήθειες, ανακρίβειες και διαστρέβλωση της πραγματικότητας προκύπτουν αναπόφευκτα αντιφάσεις, αντιθέσεις και λογικά παράδοξα.

Επί του ιδίου ζητήματος, η Τουρκία ισχυρίζεται ότι θα πρέπει να «αγνοηθεί» το Σύμπλεγμα του Καστελόριζου κατά τη χάραξη των θαλασσιών ζωνών. Προβάλλει επιχειρήματα όπως ότι πρόκειται για «μικρό νησί, απομονωμένες νησίδες, ευρισκόμενο πολύ κοντά στις τουρκικές ακτές, ευρισκόμενο στη Μεσόγειο και όχι στο Αιγαίο». Κανένα από τα προβαλλόμενα επιχειρήματα της Τουρκίας δεν τίθεται ως όρος ή προϋπόθεση από τη Σύμβαση ΔΘ, όπως αναλύθηκε ανωτέρω. Το Καστελόριζο πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει η Σύμβαση περί ορισμού του νησιού. Κατοικούνται οι νησίδες Μεγίστη, Ρω, Στρογγύλη. Επομένως, δικαιούται θαλασσιών ζωνών σύμφωνα με όσα προβλέπονται για τις ηπειρωτικές περιοχές.

Τα επιχειρήματα της Τουρκίας για το Σύμπλεγμα του Καστελόριζου εμπεριέχουν στοιχεία μετα-αλήθειας, με βάση όσα προαναφέρθηκαν. Επιπλέον, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι τουρκικοί ισχυρισμοί ότι πρόκειται για «μικρό νησί, απομονωμένες νησίδες, ευρισκόμενο πολύ κοντά στις τουρκικές ακτές, ευρισκόμενο στη Μεσόγειο και όχι στο Αιγαίο» αποτελούν εναλλακτικά γεγονότα, δεδομένου ότι αυτά τα στοιχεία δεν τίθενται από τη Σύμβαση ΔΘ, και μέσω αυτών η Τουρκία επιχειρεί να διαμορφώσει μια εναλλακτική αφήγηση μη σχετιζόμενη με την αλήθεια.

ν) Επιχείρημα της Τουρκίας περί αποστρατικοποίησης νησιών του Αιγαίου

Παράλληλα, η Τουρκία ζητά την αποστρατικοποίηση νησιών του Αιγαίου.¹⁶ Μέχρι και σήμερα ζητά αποστρατικοποίηση ελληνικών νησιών με την έκδοση σχετικών NAVTEX, και υποστηρίζει ότι το συγκεκριμένο θέμα πρέπει να τεθεί στο τραπέζι του διαλόγου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Επισημαίνεται ότι η αποστρατικοποίηση των νησιών Λήμνου και Σαμοθράκης προβλεπόταν από τη Σύμβαση της Λωζάνης για τα Στενά¹⁷ του 1923, καθεστώς που καταργήθηκε από τη Σύμβαση του Montreux¹⁸ του 1936. Εν συνεχεία, η Τουρκική Κυβέρνηση αναγνώρισε το δικαίωμα της Ελλάδας να διατηρεί στρατό στα συγκεκριμένα νησιά. Το καθεστώς των νησιών Μυτιλήνης, Χίου, Σάμου και Ικαρίας διέπεται από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, η οποία δεν προβλέπει αποστρατικοποίησή τους. Προβλέπει, μόνο, τη μη εγκατάσταση ναυτικών βάσεων ή οχυρωματικών έργων, και μη υπερπητήσεις της στρατιωτικής αεροπορίας. Η Ελλάδα τηρεί τους όρους αυτούς. Αντίθετα, η Τουρκία πραγματοποιεί υπερπητήσεις στρατιωτικών αεροσκαφών της στον εθνικό εναέριο χώρο τους. Για τα Δωδεκάνησα προβλεπόταν αποστρατικοποίησή τους από τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947 (μεταξύ Ιταλίας και Συμμάχων), η οποία συνιστά *res inter alios acta* για την Τουρκία, και επομένως η Τουρκία δεν μπορεί να την επικαλεστεί. Η εν λόγω πρόβλεψη, μάλιστα, θεωρείται ξεπερασμένη και δεν εφαρμόζεται πλέον ούτε σε ιταλικά νησιά τα οποία επίσης αφορούσε.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι για ορισμένα νησιά τα οποία αναφέρει η Τουρκία δεν προβλέπεται καθεστώς αποστρατικοποίησης, για ορισμένα άλλα νησιά προβλέπονται συγκεκριμένοι όροι -όχι καθεστώς αποστρατικοποίησης-, και για άλλα νησιά υφίσταται μια παρωχημένη -πλέον- πρόβλεψη την οποία η Τουρκία δεν νομιμοποιείται να επικαλεστεί. Σε κάθε περίπτωση, νομικά, το επιχείρημα της Τουρκίας περί αποστρατικοποίησης ελληνικών νησιών προσκρούει στην αρχή της εθνικής κυριαρχίας.

Φιλοσοφικά, εντοπίζονται και πάλι τα χαρακτηριστικά της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων, καθώς παρακάμπτεται η πραγματικότητα της εθνικής κυριαρχίας και σχετικοποιείται η διαφοροποίηση μεταξύ ορθού και εσφαλμένου.

νι) Τουρκική πολιτική επί του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας Ελλάδας και Τουρκίας - Τουρκικές παραβιάσεις

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η μόνη διαφορά μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας που άπτεται του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας είναι η οριοθέτηση

---

16 Ίδε σχετικά: Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας. Τουρκικοί ισχυρισμοί περί αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου, Ιούνιος 2018.

<https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkikoishirismoi-apostratikopoiisis-nison-aigaiou.html>

¹⁷ Σύμβαση της Λωζάνης για τα Στενά του 1923.

¹⁸ Σύμβαση του Montreux του 1936.

της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο.

Είναι γεγονός ότι από το 1970 και έπειτα, η Τουρκία ακολουθεί μια συστηματική πολιτική αμφισβητήσεων της εθνικής κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας. Η πολιτική αυτή ξεκίνησε με τις πρώτες διεκδικήσεις της Τουρκίας σε βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας το 1973, και της πρώτης αμφισβήτησης του εύρους του ελληνικού εθνικού εναερίου χώρου το 1975.

Επισημαίνεται ότι το 1973 η Τουρκία εξέδωσε άδειες έρευνας για πετρέλαιο στο Αιγαίο, σε περιοχές που σύμφωνα με την Ελλάδα ανήκουν στην υφαλοκρηπίδα της. Στις 7/2/1974 η Ελλάδα κατέθεσε Ρηματική Διακοίνωση (Note Verbale), υποστηρίζοντας τα κυριαρχικά της δικαιώματα καθώς και την αρχή της μέσης γραμμής. Στις 27/2/1974 η Τουρκία κατέθεσε Ρηματική Διακοίνωση, στην οποία υποστήριζε ότι τα ελληνικά νησιά που βρίσκονται πολύ κοντά στις τουρκικές ακτές δεν δικαιούνται δική τους υφαλοκρηπίδα. Επιπλέον, αμφισβητούσε την αρχή της μέσης γραμμής. Παράλληλα, πρότεινε να βρεθεί συμφωνία για λύση σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Τον Μάιο του 1974 το τουρκικό σκάφος Candarli ξεκίνησε έρευνες στο Αιγαίο. Η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε δύο φορές. Η Τουρκία αρνήθηκε τις ελληνικές διαμαρτυρίες και πρότεινε διαπραγματεύσεις. Τον Μάιο του 1975 Ελλάδα και Τουρκία εξέδωσαν Κοινό Ανακοινωθέν για την υπαγωγή της διαφοράς της υφαλοκρηπίδας στο Διεθνές Δικαστήριο. Τον Σεπτέμβριο του 1975 η Τουρκία αρνήθηκε την υπαγωγή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο και κάλεσε την Ελλάδα σε διαπραγματεύσεις. Ακολούθησαν συναντήσεις μεταξύ εκπροσώπων των δύο χωρών, χωρίς συμφωνία και αποτέλεσμα. Το 1976 το τουρκικό σκάφος Sismik ξεκίνησε έρευνες στο Αιγαίο. Η Ελληνική Κυβέρνηση απέστειλε Note Verbale στην Τουρκία, και ανέφερε το γεγονός συγχρόνως στο Διεθνές Δικαστήριο¹⁹ και στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Στην ακολουθηθείσα Τουρκική πολιτική, που προεκτέθηκε, διαπιστώνεται παραβατικότητα, αντιφατικότητα και ανακολουθία. Είναι προφανές ότι δεν νοείται από την πλευρά ενός κράτους η έκδοση αδειών έρευνας και η διενέργεια ερευνών σε περιοχές μη οριοθετημένες, οι οποίες με βάση την αρχή της μέσης γραμμής ανήκουν σε άλλο κράτος. Πρόκειται, λοιπόν, για πράξεις παραβιάζουσες τη διεθνή έννομη τάξη.

---

¹⁹ Για την προσφυγή της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο το 1976 για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, και για την απόφαση του Δικαστηρίου, *ιδε:* Βιργινία Μπαλαφούτα, *Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις. Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματία.*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, 2020, σσ. 25-33. Βιργινία Μπαλαφούτα, «Ελλάδα, Κύπρος, Τουρκία και Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Νομική και πολιτική αξιολόγηση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων», Policy Paper, 1/2019, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Ιανουάριος 2019, σς. 47. https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/Policy-Paper_1-2019.pdf

Επιπλέον, αξιολογώντας το περιεχόμενο της Τουρκικής Ρηματικής Διακοίνωσης, διαπιστώνουμε ότι οι προβληθείσες θέσεις είναι νομικά ανυπόστατες και αστήρικτες.

Φιλοσοφικά ορώμενη δε η εν λόγω Ρηματική Διακοίνωση, είναι απολύτως αντιφατική, διότι αρχικά αρνείται θεμελιώδεις κανόνες και αρχές του Διεθνούς Δικαίου βάσει των οποίων επιλύονται τα συγκεκριμένα ζητήματα, ενώ στη συνέχεια καλεί σε συμφωνία για λύση σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Η ανακολουθία και ασυνέχεια της Τουρκικής πολιτικής συνεχίζεται και σε ό,τι αφορά το Κοινό Ανακοινωθέν Ελλάδας-Τουρκίας του 1975, για την υπαγωγή της διαφοράς της υφαλοκρηπίδας στο Διεθνές Δικαστήριο, την οποία υπαγωγή μετέπειτα η Τουρκία αρνήθηκε. Πρόκειται, λοιπόν, για ψευδή δήλωση βούλησης από την πλευρά της Τουρκίας, η οποία ενώ ρητώς και επισήμως είχε προκρίνει την επίλυση της διαφοράς με νομικό τρόπο (υπαγωγή της στο Διεθνές Δικαστήριο), καλεί την Ελλάδα σε διαπραγματεύσεις, προκρίνοντας στην πράξη έναν πολιτικό τρόπο διευθέτησης διαφορών.

Στοιχεία μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων στην Τουρκική εξωτερική πολιτική, προκύπτουν και από ένα εκ των επιχειρημάτων που υπέβαλε ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου ο Έλληνας ad hoc Δικαστής Μιχαήλ Στασινόπουλος στη Dissenting Opinion²⁰ που κατέθεσε επί της Υπόθεσης της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους (Ελλάδα κατά Τουρκίας) (1978).²¹ Συγκεκριμένα, όπως ανέφερε ο Μιχαήλ Στασινόπουλος, η Τουρκία, χωρίς να επιδιώξει τη διευθέτηση της διαφοράς της υφαλοκρηπίδας βάσει του άρθρου 33 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών περί ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, προσπαθεί να επιτύχει τις επιδιώξεις της προχωρώντας σε υλικές μονομερείς πράξεις χωρίς άλλο τίτλο παρά μόνο τα ίδια της τα επιχειρήματα. Διερευνώντας φιλοσοφικά το εν λόγω επιχείρημα, διαπιστώνουμε τη συνδρομή στοιχείων μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων στην Τουρκική εξωτερική πολιτική, καθώς παραμερίζει τα αντικειμενικά γεγονότα και το ισχύον πλαίσιο, και προχωρά σε υλικές μονομερείς πράξεις επιχειρώντας να εξυπηρετήσει προσωπικές, πιο «επωφελείς» για την ίδια, αλλά αστήρικτες νομικά επιδιώξεις της.

Φτάνοντας στο σήμερα και την πολιτική Ερντογάν, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, κατόπιν της υπογραφής του Τουρκο-Λιβυκού Μνημονίου τον Νοέμβριο του 2019 (το οποίο αναλύεται κατωτέρω), από τον Ιούλιο του 2020 και έπειτα, η Τουρκία εξέδωσε μια σειρά παράνομων NAVTEX, αναγγέλλοντας έρευνες σε περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ζητώντας

---

²⁰ Dissenting Opinion of Judge Stassinopoulos.

<http://www.icj-cij.org/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-07-EN.pdf>

²¹ ICJ, Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey), 1978.

<http://www.icj-cij.org/en/case/62>

αποστρατικοποίηση ελληνικών νησιών. Για ορισμένα χρονικά διαστήματα, μάλιστα, απέστειλε το ερευνητικό σκάφος Oruc Reis για να διενεργήσει έρευνες σε περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, συνοδευόμενο σε κάποιες περιπτώσεις και από πολεμικά πλοία. Το Oruc Reis έφτασε να αγγίξει το όριο των 6 ν.μ. της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης. Έφτασε, συγκεκριμένα, στα 6,1 ν.μ. από τη Ρω και το σύμπλεγμα του Καστελόριζου.

Πρόκειται, σαφώς, για σοβαρές και επανειλημμένες παραβιάσεις ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, στις οποίες η Ελλάδα απάντησε με νομικό και διπλωματικό τρόπο, διεθνοποιώντας το θέμα, και μην επιτρέποντας προφανώς τη δημιουργία τετελεσμένων. Τις παράνομες Τουρκικές ενέργειες έχει καταδικάσει πλήθος κρατών και η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Περαιτέρω, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στη Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου 2020,²² επέβαλε περιορισμένες κυρώσεις στην Τουρκία. Επιφυλάχθηκε δε ότι θα επανεξετάσει το ζήτημα στη Σύνοδο Κορυφής του Μαρτίου 2021, και έδωσε εντολή στον Υπάτο Εκπρόσωπο της Ε.Ε. για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας Ζοζέπ Μπορέλ, αλλά και στην Επιτροπή, να υποβάλουν, μέχρι το Μάρτιο, γραπτή έκθεση αναφορικά με τις ευρωτουρκικές σχέσεις συμπεριλαμβανομένης και της επέκτασης των κυρώσεων σε βάρος της Τουρκίας.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, και πάλι, ότι η Τουρκία με υλικές μονομερείς πράξεις, παραβιάζουσες τη διεθνή έννομη τάξη, επιδιώκει να εδραιώσει επιχειρήματά της, τα οποία αντιτίθενται στο Διεθνές Δίκαιο. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι συνάγεται, μια οιονεί παραδοχή της Τουρκίας ότι τα συγκεκριμένα επιχειρήματά της δεν βρίσκουν έρεισμα στο Διεθνές Δίκαιο, και γι' αυτό προχωρά σε μονομερείς παράνομες ενέργειες επιχειρώντας να τα ενισχύσει και να τα επιβάλει υπό μορφή τετελεσμένου/*fait accompli*.

Από φιλοσοφική άποψη, δεν πρόκειται για αντικειμενικά, ορθολογικά επιχειρήματα, αλλά για μεμονωμένες πεποιθήσεις και επιδιώξεις ενός κράτους, τις οποίες προσπαθεί να επιβάλει πέρα από κάθε λογική νομιμότητας. Επομένως, συναντούμε στοιχεία μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων στην ανωτέρω εκτεθείσα πολιτική Ερντογάν, καθώς επιχειρεί να παραμερίσει τη διεθνή νομιμότητα, τη διεθνή πρακτική, τον ορθολογισμό και τα αντικειμενικά γεγονότα, χάριν προσωπικών και πιο «εύπεπτων» και «επωφελών» για την Τουρκία θέσεων. Δεν χρησιμοποιεί επαληθεύσιμα επιχειρήματα, αλλά νομικώς αστήρικτα, κρινόμενα με βάση το τί θα ωφελούσε περισσότερο την Τουρκία.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφερθεί και μια πρόσφατη εξέλιξη. Αποφασίστηκε μεταξύ των δύο χωρών η συνέχιση των Διερευνητικών Επαφών, οι οποίες είχαν διακοπεί το 2016, στον 60^ο γύρο. Στις 11

---

²² Ίδε: Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 10-11 Δεκεμβρίου 2020.
<https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2020/12/10-11/>

Ιανουαρίου 2021 ανακοινώθηκε²³ ότι ο 61^{ος} γύρος Διερευνητικών Επαφών θα λάβει χώρα στην Κωνσταντινούπολη στις 25 Ιανουαρίου 2021. Αναφορικά με τις Διερευνητικές Επαφές, έχει τονιστεί επανειλημμένα από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας ότι μοναδικό αντικείμενό τους θα αποτελεί η διερεύνηση σημείων σύγκλισης για ενδεχόμενες μελλοντικές διαπραγματεύσεις επί ενός και μόνο ζητήματος, ήτοι του ζητήματος της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, στη βάση του Διεθνούς Δικαίου. Σύμφωνα με τουρκικά πρακτορεία ειδήσεων, η Τουρκία επιθυμεί μια πιο διευρυμένη ατζέντα ζητημάτων.

Σε περίπτωση που η Τουρκία θέσει και άλλα ζητήματα τα οποία συχνά επικαλείται (π.χ. εύρος χωρικών υδάτων, εύρος εθνικού εναέριου χώρου, αποστρατικοποίηση ελληνικών νησιών, καθεστώς κυριαρχίας ελληνικών νησίδων και βραχονησίδων), είναι αυτονόητο ότι θα έχει εκδηλώσει κακοπιστία και θα αντιστρατεύεται τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, ήτοι έναν εκ των θεμελιωδών σκοπών του Διεθνούς Δικαίου, όπως αυτοί τίθενται στο άρθρο 1 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε.

Από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας, θα πρόκειται για συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα, δεδομένου ότι (όπως αναλύθηκε ανωτέρω): i) ορισμένα εκ των ανωτέρω ζητημάτων έχουν ήδη κριθεί από Διεθνείς Συμβάσεις, ii) άλλα ζητήματα εξ αυτών θα πρέπει να επιλυθούν βάσει του νομοθετικού πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου, και iii) για κάποια εξ αυτών των ζητημάτων, το Διεθνές Δίκαιο ορίζει ότι ρυθμίζονται μονομερώς από το κράτος. Επομένως, τυχόν επίκλησή τους από την πλευρά της Τουρκίας αντιτίθεται στο Διεθνές Δίκαιο, στον ορθολογισμό, και στα αντικειμενικά γεγονότα.

vii) Το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο ως προϊόν μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων

Επισημαίνεται ότι η Τουρκία υπέγραψε με την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας του Φαγέζ αλ Σάρατζ της Λιβύης, τον Νοέμβριο του 2019, ένα Memorandum of Understanding (MoU)²⁴ για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ των δύο κρατών. Στο εσωτερικό της Λιβύης, το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο²⁵ απορρίπτει ο Εθνικός Στρατός της Λιβύης του

²³ Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας. Ανακοίνωση σχετικά με τον 61ο γύρο των Διερευνητικών Επαφών, 11 Ιανουαρίου 2021.

<https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/anakoinese-upourgeiou-exoterikon-skhetika-me-ton-61o-guro-ton-diereunetikon-epaphon.html>

Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey. Press Release Regarding the Exploratory Talks Between Turkey and Greece, 11 January 2021.

http://www.mfa.gov.tr/no_-13_-turkiye-ile-yunanistan-arasinda-istiksafi-gorusmeler-hk.en.mfa

²⁴ <https://s.kathimerini.gr/resources/article-files/2-2420.pdf>

²⁵ Ίδε: Virginia Balafouta, "The option of Greece's Application to the International Court of Justice for the delimitation of the Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone with

Χαλίφα Χαφτάρ, και η Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία έχει καλέσει τον Ο.Η.Ε. να προχωρήσει σε καταδίκη του ΜοU. Πολύ πρόσφατη εξέλιξη²⁶ αποτελεί το γεγονός ότι, τον Ιανουάριο του 2021, Δικαστήριο στη Λιβύη έκρινε άκυρα τα διατάγματα της κυβέρνησης Σάρατζ για το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο και για τη συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας με την Τουρκία.

Αρχικά, θα πρέπει να τονιστεί ότι το συγκεκριμένο ΜοU είναι καταφανώς παράνομο, καθώς αποπειράται να καταργήσει θαλάσσιες ζώνες νησιών -όπως η Κρήτη, η Ρόδος, η Κάρπαθος, το Καστελόριζο- ή ακόμα και νησιών-κρατών -όπως η Κύπρος-. Τα νησιά, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, έχουν πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες, όπως ισχύει και για τις ηπειρωτικές περιοχές. Έχοντας υπόψη, λοιπόν, τη θεμελιώδη αρχή "ex injuria jus non oritur", είναι προφανές ότι το συγκεκριμένο ΜοU δεν παράγει έννομα αποτελέσματα.

Η διεθνοποίηση από την Ελλάδα και την Κύπρο του ζητήματος του παράνομου συναφθέντος μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης ΜοU, και η επακόλουθη καταδίκη του από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από μια σειρά κρατών (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ρωσία, Γαλλία, Ιταλία, Αίγυπτο, Ισραήλ) αποδυναμώνει έτι περαιτέρω την εν λόγω Συμφωνία και θέτει προσκόμματα στη δημιουργία τετελεσμένων, την οποία διαχρονικά επιδιώκει η Τουρκία. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η υπογραφή της Συμφωνίας²⁷ οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου, τον Αύγουστο του 2020, αναιρεί εν τοις πράγμασι το παράνομο Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο.

Παράλληλα με το γεγονός ότι το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο αντιστρατεύεται πλήρως το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και αντιτίθεται ακόμη και στη Γεωγραφία, θα μπορούσε περαιτέρω να υποστηριχθεί ότι ενέχει στοιχεία μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων.

Ειδικότερα, η Τουρκία στο συγκεκριμένο ΜοU επικαλείται και δηλώνει την προσήλωσή της στους πρωταρχικούς σκοπούς του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε., στους οποίους -μεταξύ άλλων- περιλαμβάνονται: η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών και οι φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών. Ειδική μνεία κάνει και στο άρθρο 33 του

Turkey", In Depth, Volume 17, Issue 1, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Nicosia, Cyprus, 2020, pp.16-19.

http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2020_17-1.pdf

²⁶ «Λιβυκό δικαστήριο ακύρωσε το μνημόνιο συνεργασίας Τουρκίας - Λιβύης», CNN Greece, 27/1/2021.

<https://www.cnn.gr/kosmos/story/252273/livyko-dikastirio-akyrose-to-mnimonio-synergasias-toyrkias-livyis>

²⁷ Agreement between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the exclusive economic zone between the two countries, 6 August 2020 (entry into force: 2 September 2020; registration #: I-56237; registration date: 3 September 2020).

<https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRCEGY.pdf>

<https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028058a22f>

Καταστατικού Χάρτη, το οποίο κατοχυρώνει την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών. Στον αντίποδα, το περιεχόμενο της Συμφωνίας αντιστρατεύεται πλήρως τους θεμελιώδεις αυτούς σκοπούς του Διεθνούς Δικαίου. Με την υπογραφή του εν λόγω ΜοU και με τις παράνομες ενέργειές της στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο -που προεκτέθηκαν- η πολιτική Ερντογάν θέτει σε κίνδυνο της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, διαταράσσει διακρατικές σχέσεις, και αναιρεί εν τοις πράγμασι την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών. Επομένως, διαπιστώνεται πλήρης αντιφατικότητα και διάσταση μεταξύ από τη μια μεριά όσων εξαγγέλλονται ως στόχοι της Συμφωνίας και από την άλλη μεριά του περιεχομένου της καθώς και της κακοπιστίας που εκδηλώνουν τα δύο κράτη με την υπογραφή της.

Συνάγεται, λοιπόν, ότι το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο συνιστά προϊόν μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων, διότι: i) είναι προδήλως παράνομο, και αστήρικτο υπό το πρίσμα της Νομικής, της Λογικής και της Γεωγραφίας, ii) συνδέεται ή υποδηλώνει καταστάσεις στις οποίες υπερτερούν οι προσωπικές πεποιθήσεις και τα προσωπικά οφέλη έναντι των αντικειμενικών γεγονότων, iii) συνδέεται με αναλήθειες και αυταπάτες, iv) περιφρονεί κατάφωρα την αλήθεια και τη λογική, και v) επιχειρεί να επηρεάσει ή να εξαναγκάσει τα υποκείμενα της διεθνούς κοινότητας (κράτη, διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, άτομα, κ.α.) να το πιστέψουν και να το υιοθετήσουν παρά την έλλειψη οποιασδήποτε νομικής, λογικής και γεωγραφικής βάσης.

Επιπρόσθετα, στο συγκεκριμένο ΜοU γίνεται επίκληση της αρχής της ίσης απόστασης, την εφαρμογή της οποίας η Τουρκία συστηματικά αρνείται στο Αιγαίο. Προκύπτει και σε αυτό το σημείο αντιφατικότητα και ανακολουθίες της πολιτικής Ερντογάν. Θα μπορούσε δε να υποστηριχθεί ότι μέσω του εν λόγω ΜοU αποδεικνύεται ότι η Τουρκία αποδέχεται και υιοθετεί τη συγκεκριμένη αρχή.

viii) Επιλεκτική εφαρμογή από την Τουρκία της Σύμβασης ΔΘ

Πέρα από την επίκληση της αρχής της ίσης απόστασης στο Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο, την οποία αρχή η ίδια η Τουρκία emphaticά αρνείται στο Αιγαίο, θα πρέπει να αναφερθούν τα ακόλουθα σχετικά με την επιλεκτική εφαρμογή της Σύμβασης ΔΘ από την Τουρκία.

Η Τουρκία εφαρμόζει τις αρχές και τους κανόνες της Σύμβασης ΔΘ στον Εύξεινο Πόντο. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι -όχι μόνο φαίνεται να την αποδέχεται και να την υιοθετεί- αλλά επιπλέον συμβάλλει και στη δημιουργία και την ενίσχυση του εθιμικού χαρακτήρα διατάξεών της. Συντρέχουν, εν προκειμένω τα στοιχεία/οι προϋποθέσεις του διεθνούς εθίμου: i) η Τουρκία εφαρμόζει σταθερή και επαναλαμβανόμενη πρακτική στον Εύξεινο Πόντο και ii) ακολουθεί την πρακτική αυτή opinio juris.

Προκύπτει, λοιπόν, και εξ αυτού του γεγονότος αντιφατικότητα και ανακολουθία στην Τουρκική πολιτική. Δεν είναι δυνατόν να δικαιολογηθεί, νομικά ή λογικά, χωρίς να προκύψει κακοπιστία και καταχρηστικότητα, η άρνηση της Τουρκίας να εφαρμόσει τις ίδιες αρχές στο Αιγαίο και στον Εύξεινο Πόντο.

ix) Παραβιάσεις της Τουρκίας σε θαλάσσιες ζώνες της Κυπριακής Δημοκρατίας

Επισημαίνεται ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει ορίσει την αιγιαλίτιδα ζώνη της, το πλάτος της οποίας εκτείνεται σε ακτίνα 12 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Η συγκεκριμένη οριοθέτηση έγινε με τον περί της Χωρικής Θάλασσας Νόμο (45/1964)²⁸ και είναι απολύτως σύμφωνη με όσα προβλέπει η Σύμβαση ΔΘ.

Περαιτέρω, βάσει του περί της Συνορεύουσας Ζώνης Νόμου του 2004 (Ν. 63(I)/2004)²⁹ και σε απόλυτη συμφωνία με τη Σύμβαση ΔΘ, έχει κηρύξει συνορεύουσα ζώνη, το εσωτερικό όριο της οποίας ταυτίζεται με το εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης της, ενώ το εξωτερικό όριό της εκτείνεται μέχρι τα 24 ν.μ. από τις γραμμές βάσης.

Σύμφωνα δε με τον περί της ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας Νόμο (64(I)/2004),³⁰ και προγενέστερα με τον περί Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδος Νόμο του 1974 (Ν.8/74), το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας της Κυπριακής Δημοκρατίας ορίζεται σε απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Σε σχέση με οποιοδήποτε κράτος του οποίου οι ακτές βρίσκονται απέναντι από αυτές της Κυπριακής Δημοκρατίας, τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας της, εκτός αν συμφωνηθεί διαφορετικά μεταξύ των δύο κρατών, είναι τα ίδια με τα όρια της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Επιπλέον, έχει κηρύξει ΑΟΖ, με τη θέσπιση του περί της ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας Νόμου (64(I)/2004), τον οποίο κατέθεσε στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, ως θεματοφύλακα της Σύμβασης ΔΘ. Συνάγεται, λοιπόν, ότι έχει ακολουθήσει όλες τις απαιτούμενες διαδικασίες και διατυπώσεις.

Σύμφωνα με τον εν λόγω Νόμο, ο οποίος τροποποιήθηκε το 2014 (Ν.97(I)/2014)³¹ και βάσει της Σύμβασης ΔΘ, το εξωτερικό όριο της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας ορίζεται σε απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της. Σε περίπτωση, πάντως, που οποιοδήποτε τμήμα της ΑΟΖ της υπερκαλύπτει

²⁸ Οι περί της Χωρικής Θάλασσας Νόμοι του 1964 και του 2014.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1964_1_45.html

²⁹ Ο περί της Συνορεύουσας Ζώνης Νόμος του 2004, Ν. 63(I)/2004.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_63.html

³⁰ Οι περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας Νόμοι του 2004 και 2014.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_64.html

³¹ Ibid.

τμήμα της ΑΟΖ άλλου κράτους, του οποίου οι ακτές βρίσκονται απέναντι από αυτές της Κύπρου, τα όρια της ΑΟΖ της και της ΑΟΖ του άλλου κράτους, ορίζονται κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των δύο κρατών. Ελλείψει δε συμφωνίας, ακολουθείται η αρχή της μέσης γραμμής.

Από το 2014 μέχρι και σήμερα, η Τουρκία έχει τελέσει σωρεία παραβιάσεων κατά της Κυπριακής ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, αποστέλλοντας τουρκικά σκάφη να διενεργήσουν παράνομες έρευνες στις θαλάσσιες ζώνες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Έχει δε διενεργήσει και παράνομες γεωτρήσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ. Επιπλέον, έχει παραβιάσει και την Κυπριακή αιγιαλίτιδα ζώνη. Πρόκειται, σαφώς, για καταφανείς και συστηματικές παραβιάσεις κυριαρχικών δικαιωμάτων αλλά και της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω, η Κυπριακή Δημοκρατία εφαρμόζει υποδειγματικά τη Σύμβαση ΔΘ, επομένως δεν υφίσταται οποιοδήποτε ζήτημα αμφισβήτησης.

Επιπρόσθετα, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει υπογράψει συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο το 2003, με τον Λίβανο το 2007, και με το Ισραήλ το 2010. Κατά την οριοθέτηση που έγινε δυνάμει των Συμφωνιών αυτών ακολουθήθηκε η αρχή της μέσης γραμμής. Συνεπώς, προκύπτει ότι υφίσταται συμφωνία και αρμονικές σχέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας με γειτνιάζοντα αυτής κράτη, καθώς επίσης και το γεγονός ότι έχει προκριθεί και βρίσκει ευρείας εφαρμογής η αρχή της μέσης γραμμής όσον αφορά τα συγκεκριμένα κράτη. Συνάγεται, λοιπόν, η απομόνωση από κράτη της Ανατολικής Μεσογείου της Τουρκίας και των παράνομων μονομερών ενεργειών της εις βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επιπλέον, η ανωτέρω εκτεθείσα πολιτική Ερντογάν έχει καταδικαστεί από πλήθος κρατών και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία έχει επιβάλει περιορισμένες κυρώσεις στην Τουρκία.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση και την αξιοποίηση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών συνιστούν ζήτημα που εντάσσεται στο "domaine réservé" ενός κράτους, λαμβάνονται με γνώμονα τη μέγιστη δυνατή ωφέλεια του συνόλου των πολιτών του, και δεν νοούνται παρεμβάσεις τρίτου κράτους επί αυτών.

Όπως έχω υποστηρίξει σε προηγούμενο άρθρο μου,³² αναφορικά με την έρευνα και την αξιοποίηση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων της Κυπριακής Δημοκρατίας, και με το πάγιο επιχείρημα της Τουρκίας ότι ανήκουν και στους Τουρκοκυπρίους, το γεγονός αυτό είναι αδιαμφισβήτητο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, ως πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας, απολαμβάνουν του -ως εκ της φύσεως και

---

³² Virginia Balafouta, "Conceptual approaches, delimitations, legal framework and proposals regarding the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 15, Issue 6, December 2018, pp. 17-20.

https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2018_15_6.pdf

του περιεχομένου του- συλλογικού χαρακτήρα δικαιώματος στους φυσικούς πόρους της πατρίδας τους.

Ωστόσο το προβαλλόμενο από την Τουρκία επιχείρημα τελεί σε πλήρη αντίθεση με την αρχή της καλής πίστης και συνιστά παραβίαση της αρχής του estoppel, (σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται σε κράτος να αρνηθεί ένα πραγματικό γεγονός ή μια πραγματική κατάσταση βασιζόμενο σε δική του προηγούμενη συμπεριφορά).

Στην υπό εξέταση περίπτωση, η Τουρκία αμφισβητεί μια πραγματική κατάσταση, ήτοι το απολύτως κατοχυρωμένο δικαίωμα του κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας για έρευνα και αξιοποίηση των φυσικών πόρων της, λόγω προηγούμενης δικής της συμπεριφοράς (της Τουρκίας), ήτοι των διεθνών εγκλημάτων εισβολής, κατοχής, βίαιης εκδίωξης και μετακίνησης πληθυσμών που τέλεσε η Τουρκία, που είχαν ως σκοπό και ως αποτέλεσμα -μεταξύ άλλων- και την απομόνωση των Τουρκοκυπρίων.

Παράλληλα με τη νομική ανάλυση και αξιολόγηση που προεκτέθηκε, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση της πολιτικής Ερντογάν και από φιλοσοφική άποψη. Ειδικότερα, η διαστρεβλωμένη επίκληση του αδιαμφισβήτητου δικαιώματος των Τουρκοκυπρίων στους φυσικούς πόρους της πατρίδας τους αποδεικνύει την κακοπιστία που υποκρύπτει η εν λόγω πολιτική. Η Τουρκία επικαλείται ένα ορθό και απολύτως αποδεκτό από την Κυπριακή Δημοκρατία επιχείρημα, το οποίο όμως παραποιεί, παρακάμπτοντας το γεγονός ότι η ίδια η Τουρκία, με τα διεθνή εγκλήματα που έχει τελέσει, έχει επιβάλει και διατηρεί την απομόνωση των Τουρκοκυπρίων. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η παραβίαση των νομικών αρχών της καλής πίστης και του estoppel -που διαπιστώθηκε ανωτέρω- φιλοσοφικά συνδέεται με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα. Η διαστρέβλωση του επιχειρήματος έχει ως στόχο την απόκρυψη της πραγματικότητας, καθώς επίσης και την επιβολή στη διεθνή κοινότητα μιας στρεβλής και απατηλής εικόνας.

Η προβολή δε από την Τουρκία του επιχειρήματος ότι θα πρέπει να υπάρξει συμφωνία μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και του ψευδοκράτους για τις πλουτοπαραγωγικές πηγές, χωρίς επίλυση του Κυπριακού, είναι νομικά αστήρικτη. Παράλληλα, και υπό το πρίσμα του ορθολογισμού προαπαιτείται η επίλυση του Κυπριακού προκειμένου να επέλθει πλήρης συμφωνία για τον διαμοιρασμό των πλουτοπαραγωγικών πηγών μεταξύ των δύο κοινοτήτων, δεδομένου του εθνοτικού διαχωρισμού που έχει επιτελέσει η Τουρκία.

χ) Η Τουρκική θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας» ως «πρότυπο» μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων

Χαρακτηριστική περίπτωση μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων αποτελεί η Τουρκική θεωρία που έχει ονομαστεί «Γαλάζια Πατρίδα» (“Mavi Vatan”). Εμπνευστής της υπήρξε ο σήμερα απόστρατος ναύαρχος Τζεμ Γκιουρντενίζ, ο οποίος το 2006 για πρώτη φορά παρουσίασε τη εν λόγω θεωρία. Η «Γαλάζια Πατρίδα» συνδέεται και με τον ναύαρχο Τζιχάτ Γιαϊτζί, ο

οποίος το 2011-2012 αναφέρθηκε σε αυτή και παρουσίασε χάρτες που αντανακλούν τις θέσεις της θεωρίας.

Επισημαίνεται ότι το 2019 ο Πρόεδρος Ερντογάν επέλεξε να φωτογραφηθεί μπροστά από έναν χάρτη στον οποίο απεικονίζεται η συγκεκριμένη θεωρία, στο Πανεπιστήμιο Εθνικής Άμυνας στην Κωνσταντινούπολη. Στη «Γαλάζια Πατρίδα» αναφέρθηκε σε συνέντευξή του σε ραδιοφωνικό σταθμό, τον Ιανουάριο του 2021, και ο διευθυντής επικοινωνίας της Τουρκικής Προεδρίας, Φαχρετίν Αλτούν, ο οποίος δήλωσε ότι «η Ανατολική Μεσόγειος είναι μέρος της Γαλάζιας Πατρίδας μας. Ορισμένες χώρες προέβησαν σε δηλώσεις και σε βήματα που κλιμάκωσαν την ένταση», και πρόσθεσε ότι «η Ανατολική Μεσόγειος είναι μια περιοχή επί της οποίας η Τουρκία είχε ισχυρή αξίωση καθ' όλη τη διάρκεια της Ιστορίας. Η Τουρκία εξακολουθεί να τη διατηρεί και σήμερα».³³

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, η Τουρκία θεωρεί ως τουρκική υφαλοκρηπίδα όλες τις θαλάσσιες περιοχές από τον 32° μεσημβρινό (δυτικά της Κύπρου) μέχρι και τον 28° μεσημβρινό (μέχρι την Κρήτη). Αμφισβητεί το δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα της Κύπρου, και των ελληνικών νησιών: Κρήτης, Ρόδου, Καρπάθου, Κάσου και Καστελόριζου. Αποδίδει στο κράτος της Κύπρου και στα προαναφερθέντα νησιά της Ελλάδας μόνον αιγιαλίτιδα ζώνη. Δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα αναγνωρίζει στα ηπειρωτικά τμήματα Τουρκίας και Ελλάδας, τοποθετώντας τη μέση γραμμή περίπου στο μέσον του Αιγαίου. Επισημαίνεται ότι υφίστανται διαφοροποιήσεις στο πώς προσεγγίζουν τη θεωρία διάφοροι Τούρκοι αξιωματούχοι. Η Τουρκία παρουσιάζεται να έχει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο και τη Λιβύη. Καλεί, μάλιστα, κράτη με τα οποία η Ελλάδα και η Κύπρος έχουν υπογράψει συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ, να αναιρέσουν τις εν λόγω Συμφωνίες, «προσφέροντάς» τους «οφέλη» σε θαλάσσιες εκτάσεις, δεδομένου ότι θα έχουν αγνοήσει θαλάσσιες ζώνες της Ελλάδας και της Κύπρου.

Με βάση όσα αναλύθηκαν ανωτέρω αναφορικά με θεμελιώδεις αρχές του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, καθίσταται απολύτως σαφές ότι η Τουρκική θεωρία περί «Γαλάζιας Πατρίδας» παραβιάζει κατάφωρα τις συγκεκριμένες αρχές, αντιτίθεται δε συνολικά στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας αλλά και στη Γεωγραφία. Η προβολή και υποστήριξη από την πολιτική Ερντογάν της εν λόγω θεωρίας αντιστρατεύεται βασικούς σκοπούς του Διεθνούς Δικαίου, ήτοι τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, την ειρηνική επίλυση των διαφορών, και τις φιλικές και αρμονικές σχέσεις μεταξύ κρατών.

Περαιτέρω, από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η συγκεκριμένη θεωρία αποτελεί μια ακραία περίπτωση μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων, για τους εξής λόγους. Αρχικά, βασίζεται σε ψεύδη, αναλήθειες και αυταπάτες. Επιπρόσθετα, παρακάμπτει και

---

³³ «Άγκυρα: Συνεχίζει θεωρίες περί "Γαλάζιας Πατρίδας"», *Η Καθημερινή*, 15/1/2021. <https://www.kathimerini.gr/politics/561228487/agkyra-synechizei-theories-peri-galazias-patridas/>

περιφρονεί την αλήθεια, τα αντικειμενικά γεγονότα και επαληθεύσιμες θέσεις, χάριν άλλων πιο «εύπεπτων» και «επωφελών» για την Τουρκία λύσεων, οι οποίες αναιρούν κάθε λογική Δικαίου. Επιπλέον, επιχειρεί να επηρεάσει την εσωτερική κοινή γνώμη μέσα από προσωπικές πεποιθήσεις και τεχνητούς συναισθηματισμούς. Τέλος, η Τουρκία «γκριζάροντας» την πραγματικότητα, προσπαθεί, παρά την έλλειψη σχετικών στοιχείων και επιχειρημάτων, να επιβάλει στη διεθνή κοινότητα την Τουρκική θέση ότι το Αιγαίο διέπεται από ένα «γκρίζο» καθεστώς.

3.3. Τουρκική εξωτερική πολιτική και Κυπριακό - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα

Αρχικά, θα πρέπει να τονιστεί ότι στην Κύπρο έχουν τελεστεί από την Τουρκία σωρεία διεθνών εγκλημάτων,³⁴ τα οποία τελούν σε αληθινή και πραγματική συρροή. Ειδικότερα, έχουν τελεστεί: i) το διεθνές έγκλημα της επίθεσης, ii) το διεθνές έγκλημα της κατοχής του βορείου τμήματος του νησιού, iii) το διεθνές έγκλημα της βίαιης εκδίωξης πληθυσμών και της εθνοκάθαρσης, iv) το διεθνές έγκλημα των εξαναγκαστικών εξαφανίσεων προσώπων,³⁵ v) το διεθνές έγκλημα του εποικισμού, vi) το διεθνές έγκλημα των ανθρωποκτονιών, vii) το διεθνές έγκλημα των βασανιστηρίων, viii) το διεθνές έγκλημα των βιασμών, και ix) το διεθνές έγκλημα της καταστροφής θρησκευτικών και πολιτιστικών μνημείων.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα διεθνή εγκλήματα εντάσσονται στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο,³⁶ το οποίο σχεδόν στο σύνολό του έχει χαρακτήρα *jus cogens*, και δημιουργεί υποχρεώσεις *erga omnes*. Το *jus cogens* τίθεται πάνω από το εθνικό δίκαιο των κρατών, ακόμη και από τις συνταγματικές υφής διατάξεις τους. Οι πράξεις που πληρούν την αντικειμενική και την υποκειμενική υπόσταση των διεθνών εγκλημάτων είναι τόσο απεχθείς και επισύρουν τέτοια απαξία που έχει κριθεί ότι προσβάλλουν την «ανθρωπότητα» και την «παγκόσμια συλλογική συνείδηση».

Σε περίπτωση προσβολής της νομιμότητας, το Δίκαιο επιτάσσει την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, εφόσον και στο μέτρο που κάτι τέτοιο είναι δυνατό. Αυτονόητο είναι ότι για εγκλήματα όπως οι ανθρωποκτονίες, τα βασανιστήρια, οι βιασμοί κ.α. δεν είναι δυνατή η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση· είναι δυνατή η

³⁴ Για εκτενείς αναλύσεις ιδε Βιργινία Μπαλαφούτα, *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Δεκέμβριος 2017, σς. 114.

³⁵ Για το ζήτημα των αγνοουμένων στην Κύπρο ιδε: Βιργινία Μπαλαφούτα, *Το δικαίωμα στην αλήθεια. Εκφάνσεις και εφαρμογές στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Φεβρουάριος 2018, σς. 320.

Virginia Balafouta, "The missing persons in Cyprus and the right to the truth", Eastern Mediterranean Policy Notes (EMPN), Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, No. 38, Nicosia, Cyprus, May 2019, p. 9.

https://ccea.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_38.pdf

³⁶ Για μια εξαιρετική μονογραφία, ιδε: Antonio Cassese, *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York, 2003.

παροχή άλλων μορφών αποκατάστασης/επανόρθωσης. Όπως έχω υποστηρίξει σε προηγούμενο άρθρο μου,³⁷ αναφορικά με το ζήτημα της επίλυσης του Κυπριακού, παρακολουθώντας ιστορικά την εξέλιξή του, καθώς και όσες παραδοχές έχουν γίνει αποδεκτές από την Ελληνική πλευρά και αποτελούν διαχρονικά τη βάση των διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο πλευρών, θα ήταν δύσκολο να υποστηριχθεί ότι σήμερα τίθεται ζήτημα πλήρους επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

Συνάγεται, λοιπόν, ότι κάθε ρύθμιση ή διευθέτηση η οποία διαφοροποιείται από το προ της τουρκικής εισβολής status quo συνιστά κατά το μάλλον ή ήττον μια παραχώρηση της Ελληνικής πλευράς, η οποία θα πρέπει να οράται ως τέτοια και από τις δύο διαπραγματευόμενες πλευρές αλλά και από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αποδεικνύεται στην πράξη με το να μην ζητώνται και νέες παραχωρήσεις από την Ελληνική πλευρά.

Αντιθέτως, η Τουρκία -περαιτέρω- επιμένει για μόνιμη παρουσία στρατευμάτων της στην Κύπρο και για διατήρηση των επεμβατικών της δικαιωμάτων, λόγοι που εν πολλοίς οδήγησαν σε αδιέξοδο τη Διάσκεψη για την Κύπρο στο Κρανς Μοντανά της Ελβετίας, το 2017.³⁸

Στη συνέχεια, θα κατατεθούν κάποιες σκέψεις υπό το πρίσμα του Διεθνούς Δικαίου, της Πολιτικής και της Φιλοσοφίας, αναφορικά με το ψευδοκράτος και αναφορικά με το ζήτημα της πολιτικής ισότητας.

Επισημαίνεται ότι, το 1983, η Τουρκία προχώρησε σε μονομερή ανακήρυξη του κατεχόμενου βορείου τμήματος της Κύπρου, ονομάζοντας το παράνομο και νομικά ανύπαρκτο μόρφωμα «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου». Επιπλέον, η Τουρκία ήρε την αναγνώρισή της προς το κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην οποία αναφέρεται πλέον ως «Ελληνοκυπριακή Διοίκηση της Νότιας Κύπρου».

Θα πρέπει να τονιστεί ότι υφίσταται μια σειρά σχετικών Αποφάσεων και Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας και της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε, αντίστοιχα. Εξ αυτών, αναφέρονται ως σημαντικότερα τα ακόλουθα.

---

³⁷ Virginia Balafouta, "From the international crimes committed in Cyprus, to the pursuance of a just and viable resolution of the Cyprus issue", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 14, Issue 4, September 2017, pp. 28-31.

https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2017_14_4-1.pdf

³⁸ Για το ζήτημα της επίλυσης του Κυπριακού, ίδε: Ανδρέας Θεοφάνους, *Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου*, Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2016.

- i) Η Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας S/RES/353 (1974),³⁹ στην οποία «καλεί όλα τα κράτη να σεβαστούν την κυριαρχία, την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου»,
- ii) Η Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας S/RES/541 (1983),⁴⁰ στην οποία ορίζει ως νομικά άκυρη και ζητά την κατάργηση της ανακήρυξης του ψευδοκράτους, και ακολούθως «καλεί όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν άλλο κυπριακό κράτος πέρα από την Κυπριακή Δημοκρατία», και
- iii) Η Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας S/RES/550 (1984),⁴¹ στην οποία επαναβεβαιώνει την Απόφαση S/RES/541 (1983), «επαναλαμβάνει την έκκληση προς όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν το δήθεν κράτος της "Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου" που εγκαθιδρύθηκε με αποσχιστικές ενέργειες». Επιπλέον τα καλεί «να μην διευκολύνουν ή με οποιονδήποτε τρόπο βοηθήσουν την προαναφερθείσα αποσχιστική οντότητα». Τέλος, καλεί όλα τα κράτη να σεβαστούν την εθνική κυριαρχία, ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα και ενότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Βάση της νομικής αξιολόγησης αποτελεί η θεμελιώδης αρχή του Διεθνούς Δικαίου ότι δεν νοείται μονομερής ανακήρυξη κράτους, απόσχιση εδάφους κράτους, ανεξαρτητοποίηση του εδάφους αυτού, ή ένωσή του με άλλο κράτος· σε περίπτωση δε που κάτι τέτοιο συμβεί, η ενέργεια αυτή είναι παράνομη, νομικά άκυρη και δεν παράγει έννομα αποτελέσματα. Μία τέτοιου είδους εδαφική μεταβολή δύναται να συντελεστεί μόνον εφόσον γίνεται με τη συναίνεση της κεντρικής κυβέρνησης του κράτους.

Παράλληλα με τη νομική αξιολόγηση, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αξιολόγηση από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι η μονομερής ανακήρυξη του ψευδοκράτους και η επίκλησή του από την Τουρκική πλευρά αποτελεί μία ακραία περίπτωση μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων. Πρόκειται για μία παράνομη, νομικά ανύπαρκτη οντότητα, την οποία δεν αναγνωρίζει και έχει καταδικάσει απόλυτα το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Επιπλέον, η μη αναγνώριση από την Τουρκία της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην οποία αναφέρεται ως «Ελληνοκυπριακή Διοίκηση της Νότιας Κύπρου» συνιστά, μία ακόμη, ακραία περίπτωση μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων. Στις δύο προαναφερθείσες καταστάσεις διαπιστώνουμε τα στοιχεία της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων, ήτοι i) εμφατική και προκλητική αδιαφορία και περιφρόνηση για την αλήθεια, τη λογική, και τα αντικειμενικά γεγονότα, και ii) προσπάθεια επηρεασμού ή εξαναγκασμού των υποκειμένων της διεθνούς κοινότητας να τις πιστέψουν και να τις υιοθετήσουν παρά την έλλειψη οποιασδήποτε νομικής, λογικής και πραγματικής βάσης.

---

³⁹ S/RES/353 (1974).

[https://undocs.org/S/RES/353\(1974\)](https://undocs.org/S/RES/353(1974))

⁴⁰ S/RES/541 (1983).

[https://undocs.org/S/RES/541\(1983\)](https://undocs.org/S/RES/541(1983))

⁴¹ S/RES/550 (1984).

[https://undocs.org/en/S/RES/550\(1984\)](https://undocs.org/en/S/RES/550(1984))

Αναφορά θα πρέπει να γίνει και στο ζήτημα της πολιτικής ισότητας όπως αυτό παρουσιάζεται από την Τουρκική πλευρά. Ειδικότερα, επιχειρείται μία διαστρέβλωση της έννοιας και της χρήσης του όρου από την Τουρκική πολιτική. Ο σεβασμός, η προσήλωση και η προαγωγή της δημοκρατίας και της ισότητας αναφορικά με την επίλυση του Κυπριακού είναι αυτονόητα. Δεν θα πρέπει, όμως, να γίνεται κακόπιστη, παρελκυστική και μη ορθολογική ερμηνεία και επίκληση των ανωτέρω ιδανικών από την Τουρκική πλευρά. Η σκόπιμη διαστρέβλωσή τους, από την Τουρκική πολιτική, συνδέεται με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα, καθώς παραμερίζεται η οικουμενική, πραγματική τους έννοια, χάριν προσωπικών πεποιθήσεων και «επωφελών» για την Τουρκία λύσεων. Αξίζει δε να τονιστεί ότι η διαστρεβλωμένη επίκληση πανανθρώπινων ιδανικών και τυχόν ανοχή ή αποδοχή της από τη διεθνή κοινότητα δύναται να λειτουργήσει υπονομευτικά για τα ιδανικά αυτά, και να δημιουργήσει ιδιαίτερος αρνητικά προηγούμενα.

Στη συνέχεια, θα αναλυθεί το ζήτημα της παραβίασης από την Τουρκική πλευρά του καθεστώτος της περικλειστής πόλης των Βαρωσίων. Επισημαίνεται ότι τον Οκτώβριο του 2020 η Τουρκία και η κατοχική οντότητα άνοιξαν τμήμα του παραλιακού μετώπου της περικλειστής πόλης των Βαρωσίων.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., στην Απόφασή του S/RES/550 (1984),⁴² ορίζει ως παράνομες οποιεσδήποτε προσπάθειες να εγκατασταθούν στα Βαρώσια άτομα εκτός των κατοίκων τους και «ζητεί τη μεταφορά αυτής της περιοχής στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών». Επιπλέον, στην Απόφασή του S/RES/789 (1992),⁴³ το Συμβούλιο Ασφαλείας αναφέρεται στην εφαρμογή της προαναφερθείσας Απόφασής του, και ορίζει ότι «η περιοχή η οποία βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο επεκτείνεται ώστε να συμπεριλάβει και τα Βαρώσια». Είναι προφανές, λοιπόν, ότι η Τουρκία παραβιάζει κατάφωρα το Διεθνές Δίκαιο με τις υλικές μονομερείς πράξεις της στην περικλειστή πόλη των Βαρωσίων.

Επιπλέον, οι δηλώσεις Ερντογάν -παρουσία του ηγέτη των Τουρκοκυπρίων Ερσίν Τατάρ, και μεταγενέστερα- ότι κατά τους «εορτασμούς» στις 15 Νοεμβρίου 2020 για την παράνομη ανακήρυξη του ψευδοκράτους, «*μπορούμε να κάνουμε ένα πικνίκ στα περικλειστά Βαρώσια*», εκφράζουν πλήρη χλευασμό προς την Κυπριακή Δημοκρατία, προς τον Ελληνισμό γενικότερα, αλλά και προς το Διεθνές Δίκαιο και τη διεθνή κοινότητα εν συνόλω. Η Τουρκική πλευρά παρουσιάζεται να παραβιάζει το Διεθνές Δίκαιο και συγχρόνως να εκφράζει περιφρόνηση και ειρωνεία. Η περιφρόνηση και ο χλευασμός του Δικαίου και της αλήθειας από την Τουρκική πλευρά, που διαπιστώνεται εν προκειμένω, συνδέεται στενά με τη μετα-αλήθεια και τα

---

⁴² S/RES/550 (1984).

[https://undocs.org/en/S/RES/550\(1984\)](https://undocs.org/en/S/RES/550(1984))

⁴³ S/RES/789 (1992).

[https://undocs.org/en/S/RES/789\(1992\)](https://undocs.org/en/S/RES/789(1992))

εναλλακτικά γεγονότα, και εκδηλώνει αναπόδραστα μια ευρύτερη κακοπιστία της πολιτικής Ερντογάν.

3.4. Τουρκική πολιτική για τη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη και για την Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία - Μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα

Αρχικά, ως προς τον ορισμό της μειονότητας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει διεθνώς κοινά αποδεκτός ορισμός για την έννοια της μειονότητας. Από τις πολλές προσπάθειες ορισμού της και από το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, φαίνεται να υπάρχει σύγκλιση ως προς το ότι η έννοια της μειονότητας συγκροτείται από τα κάτωθι χαρακτηριστικά. Πρόκειται για μία ομάδα ατόμων, η οποία i) διαβιοί στην επικράτεια ενός κράτους, ii) αριθμητικά βρίσκεται σε μη δεσπόμενη θέση, iii) έχει μία ξεχωριστή ταυτότητα: εθνική, εθνοτική, θρησκευτική, γλωσσική, πολιτισμική, και iv) επιθυμεί να αποτελεί διακριτή ομάδα. Τα άτομα που ανήκουν στη μειονότητα επιθυμούν να διακρίνονται και να αυτοπροσδιορίζονται βάσει της ιδιαίτερης αυτής ταυτότητάς τους. Η μειονότητα αποτελεί και νομικό γεγονός, υπό την έννοια της ύπαρξης σχετικού νομικού πλαισίου, και πραγματικό γεγονός, δεδομένου ότι αποτελεί μια ζώσα πραγματικότητα. Το αριθμητικό στοιχείο (δηλαδή το πόσα μέλη αριθμεί μια μειονότητα) δεν είναι καθοριστικό, δεν αποτελεί στοιχείο που να αποδίδει το status μειονότητας σε μια ομάδα. Τέλος, σημειώνεται ότι τα μέλη της μειονότητας είναι ημεδαποί.

Αναφορικά με τη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης, πρόκειται για θρησκευτική μειονότητα, η ιδιαίτερη ταυτότητα (τα στοιχεία ετερότητας) της οποίας έχουν θρησκευτικό χαρακτήρα. Απολύτως σαφώς, χωρίς να αφήνει περιθώριο διαφορετικών ερμηνειών ή προσεγγίσεων, η Συνθήκη της Λωζάνης προβλέπει Ελληνική (εθνική) μειονότητα στην Τουρκία και μουσουλμανική (θρησκευτική) μειονότητα στη Θράκη. Η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη αποτελείται από τρεις συνιστώσες: i) τους Τουρκογενείς/Τουρκόφωνους, ii) τους Πομάκους, και iii) τους Ρομά.

Η Τουρκία, παραβιάζοντας το Διεθνές Δίκαιο, χαρακτηρίζει τη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη ως εθνική μειονότητα και αναφέρεται σε αυτήν ως «τουρκική» μειονότητα. Η συμπεριφορά της αυτή καταδικάζεται απολύτως από την Ελλάδα, και γενικότερα από τη διεθνή κοινότητα. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης στηλιτεύουν την εν λόγω στάση της Τουρκίας, και την ανακαλούν στη νομιμότητα. Περαιτέρω, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εκφράσει ανησυχία ότι η Τουρκία επιχειρεί να επιβάλει στοιχεία της ταυτότητας των Τουρκογενών στις άλλες δύο συνιστώσες της μειονότητας, παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο τις επιμέρους ταυτότητες, τα δικαιώματα και την αυτονομία των Πομάκων και των Ρομά.

Υπό την οπτική της Φιλοσοφίας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η εν λόγω πολιτική της Τουρκίας συνδέεται στενά με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα. Η θέση αυτή θεμελιώνεται εάν λάβουμε υπόψη ότι η Τουρκία i) μετέρχεται ψεύδη και αναλήθειες, ii) παρακάμπει και περιφρονεί αυθαίρετα και προκλητικά την αλήθεια και τα αντικειμενικά γεγονότα, iii) παραμερίζει τα επαληθεύσιμα και τεκμηριωμένα επιχειρήματα, και iv) επιχειρεί να επηρεάσει ή να εξαναγκάσει τους ανθρώπους και τα υπόλοιπα υποκείμενα της διεθνούς κοινότητας να την πιστέψουν και να υιοθετήσουν τη θέση της παρά την έλλειψη οποιασδήποτε νομικής τεκμηρίωσης και βάσης.

Επιπρόσθετα, αναφορικά με την Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Τουρκία, με τη σωρεία συστηματικών παραβιάσεων δικαιωμάτων του ανθρώπου που έχει τελέσει κατά της Ελληνικής μειονότητας, καθώς και με τα εγκλήματα εθνικού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου που τέλεσε εις βάρος της, οδήγησε στη φθίνουσα πορεία της. Αξίζει να τονιστεί ότι για την Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, υφίσταται ένα εξαιρετικά πολύτιμο νομικό κεκτημένο από τη δράση των Οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης.⁴⁴ Πρόκειται για ένα σύνολο: i) σχετικών δικαστικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ii) σχετικών αποφάσεων, γνωμοδοτήσεων και πράξεων λοιπών Οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήτοι της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Δημοκρατία μέσω του Δικαίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

Κρίσιμα ζητήματα αναφορικά με την Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, τα οποία θα πρέπει να διευθετηθούν, και στα οποία αναφέρονται τα Όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι -μεταξύ άλλων- τα ακόλουθα. i) Το ζήτημα της αναγνώρισης νομικής προσωπικότητας στην Ελληνική μειονότητα και στους οργανισμούς της, ii) το ζήτημα της αναγνώρισης νομικής προσωπικότητας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, iii) το δικαίωμα της μειονότητας στην ιδιοκτησία και ακολούθως το δικαίωμά της στη διαχείριση των ακινήτων της, iv) η θρησκευτική ελευθερία της μειονότητας και συνακόλουθα το δικαίωμά της εκλογής θρησκευτικών ηγετών, παροχής θρησκευτικής εκπαίδευσης (Θεολογική Σχολή της Χάλκης) και εκλογής του κλήρου, ρύθμισης ζητημάτων εσωτερικής δομής, ονομασιών κ.α., v) το δικαίωμα στην εκπαίδευση, vi) η ελευθερία χρήσης της ελληνικής γλώσσας, και vii) εν συνόλω η προστασία και η ελευθερία ανάπτυξης και προαγωγής της ιδιαίτερης ταυτότητας της μειονότητας.

---

⁴⁴ Ίδε σχετικά: Βιργινία Μπαλαφούτα, «Η διαχρονικά εξελισσόμενη προβληματική περί των μειονοτήτων και η ελληνική μειονότητα στην Τουρκία υπό νομική θέαση. Σύγχρονες προκλήσεις και η δυναμική του ζητήματος των μειονοτήτων.», Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Τεύχος 75, Θεματικό Η ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, Τόμος XX No 75/2018, 2018, σσ. 61-87.

Η απόδοση νομικού χαρακτήρα στα συγκεκριμένα ζητήματα λειτουργεί προς την κατεύθυνση προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν στη μειονότητα και συντείνει στην ουσιαστική εφαρμογή των επιταγών του Διεθνούς Δικαίου και στην πραγμάτωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Αναμφισβήτητα, τα ζητήματα που προεκτέθηκαν έχουν και πολιτικές πτυχές, ωστόσο η διαχείρισή τους δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να είναι πολιτική, διότι με αυτό τον τρόπο θα διακυβευόταν η εφαρμογή των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των ατόμων και εν τέλει θα αμφισβητείτο το υπάρχον νομικό πλαίσιο. Άλλωστε, υπό μία γενικότερη οπτική, η πολιτική διάσταση ενυπάρχει στις συμπεριφορές, στις διαφορές και στην εν γένει ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία πάντως ρυθμίζεται με βάση το νομικό οικοδόμημα. Στην εξεταζόμενη περίπτωση, η απόδοση πολιτικού, θρησκευτικού ή ιστορικού χαρακτήρα στις διαφορές αυτές δρα αποπροσανατολιστικά και περιπλέκει την κατάσταση, πέρα από τα νομικά σαφή και οριοθετημένα κριτήρια με τα οποία επιλύονται οι νομικές διαφορές.

Έχοντας υπόψη τις αποφάσεις και τα πορίσματα των Οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η Τουρκία όχι απλώς δεν εφαρμόζει όσα προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο, αλλά διαχρονικά επιδιώκει να διαχειριστεί πολιτικά το θέμα της Ελληνικής μειονότητας, εντάσσοντάς το μάλιστα στην ευρύτερη στρατηγική της σε ό,τι αφορά τις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και τα ζητήματα των μειονοτήτων στο έδαφός της.

Η Τουρκική πολιτική απέναντι στην Ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, αξιολογούμενη από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας, θα μπορούσε να συσχετιστεί με τη μετα-αλήθεια και τα εναλλακτικά γεγονότα. Η μη εφαρμογή από την Τουρκία του προβλεπόμενου από το Διεθνές Δίκαιο πλαισίου, σε συνδυασμό με την επινόηση ζητημάτων μέσω των οποίων αναιρεί διεθνείς υποχρεώσεις της, συνιστά μία σταθερά κακόπιστη και προκλητική στάση.

Ειδικότερα, η μη αναγνώριση από το Τουρκικό κράτος νομικής προσωπικότητας στην Ελληνική μειονότητα, στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, στις εκκλησίες και στους διάφορους φορείς της, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελεί έναν τρόπο μη αναγνώρισης θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου στα μέλη της μειονότητας. Δεν πρέπει, λοιπόν, να θεωρείται ως μία στενά νομοτεχνικής φύσεως διαφορά, αλλά ως μία πιο «εκλεπτυσμένη» μέθοδος (σε σχέση με τις μεθόδους που χρησιμοποίησε ιστορικά η Τουρκία), ώστε να μην εφαρμόσει τις διεθνείς της υποχρεώσεις.

Αναφορικά με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρά το γεγονός ότι το καθεστώς του δεν ρυθμίζεται από τη Συνθήκη της Λωζάνης, δεν είναι δυνατή η προβολή του επιχειρήματος της έλλειψης νομικής προσωπικότητας, αφού στην πράξη αναιρεί υποχρεώσεις που θέτει σαφώς η Συνθήκη της Λωζάνης. Άλλωστε, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι υφίσταται μια αλληλοσύνδεση και μια αλληλεξάρτηση μεταξύ των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η προσβολή ενός δικαιώματος μπορεί να

εμπεριέχει, να συνεπάγεται ή να έχει ως επακόλουθο την προσβολή και άλλων δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Μέσω της μη αναγνώρισης νομικής προσωπικότητας στην Ελληνική μειονότητα, η Τουρκία επιχειρεί να επικεντρώσει την προσοχή της διεθνούς κοινότητας σε ένα ζήτημα το οποίο παρουσιάζει ως νομοτεχνικό, διά της διαστρέβλωσης του οποίου αναιρεί όλα τα προαναφερθέντα -απολύτως κατοχυρωμένα- δικαιώματα της μειονότητας. Σε αυτή την προσπάθειά της διαπιστώνουμε συνδρομή στοιχείων μετα-αλήθειας και εναλλακτικών γεγονότων.

4. Συμπεράσματα και Πορίσματα

Εν κατακλείδι, στο παρόν άρθρο υποστηρίχθηκε ότι βασικές θέσεις, πτυχές, θεωρίες και άξονες της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων συνδέονται, εμπεριέχουν και αντανακλούν την έννοια της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων. Η διαπίστωση αυτή αφορά τη διαχρονική Τουρκική πολιτική, μέχρι σήμερα και τη διακυβέρνηση Ερντογάν. Ειδικότερα δε αφορά κεντρικούς άξονες, θέσεις και πτυχές της πολιτικής της Τουρκίας επί Ελληνο-Τουρκικών θεμάτων που άπτονται: i) του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, ii) του Διεθνούς Δικαίου του Αέρα, iii) του Κυπριακού ζητήματος, iv) της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη, και v) της Ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία. Η υποστηριχθείσα αυτή θέση τεκμηριώθηκε και θεμελιώθηκε επί τη βάση του Διεθνούς Δικαίου και επί τη βάση της Φιλοσοφίας.

Αρχικά, αναλύθηκε το συναφές πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, και διαπιστώθηκαν οι παραβιάσεις του από την πλευρά της Τουρκίας, οι παραβατικές και αποκλίνουσες από τη διεθνή έννομη τάξη συμπεριφορές της, καθώς και το νομικά ανυπόστατο και αστήρικτο Τουρκικών επιχειρημάτων και θέσεων. Εν συνεχεία τεκμηριώθηκε για ποιούς λόγους τα εν λόγω Τουρκικά επιχειρήματα, θέσεις, ενέργειες και συμπεριφορές εμπεριέχουν την έννοια και τη λειτουργία της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων.

Η παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου αρκεί -προφανώς- από μόνη της για να επιφέρει την καταδίκη του κράτους-παραβάτη, την επιβολή ποινών σε αυτό, την απαίτηση και την πίεση από τη διεθνή κοινότητα για επαναφορά στη διεθνή νομιμότητα, για αποκατάσταση/επανόρθωση και για σεβασμό στο Διεθνές Δίκαιο. Επιπρόσθετα, όμως, μέσω της Φιλοσοφίας, καθίσταται δυνατή η περαιτέρω ενδυνάμωση και ισχυροποίηση του Διεθνούς Δικαίου, η περαιτέρω ενίσχυση των θεμελίων του, καθώς και η ανάπτυξη μιας ακόμη δυναμικής της ισχύος του.

Αναφορικά με τις Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις, παράλληλα με τις νομικές και πολιτικές διαστάσεις τους που αναλύθηκαν, υποστηρίζεται στα πλαίσια του παρόντος άρθρου η ύπαρξη και φιλοσοφικών διαστάσεών τους.

Προφανώς, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη νομική προσέγγιση των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων. Η Ελλάδα και η Κύπρος κατά τη διευθέτηση με την Τουρκία ζητημάτων που άπτονται των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων θα πρέπει να προκρίνουν νομικές μεθόδους επίλυσης. Ελλάδα και Κύπρος εφαρμόζουν διαχρονικά, υποδειγματικά το Διεθνές Δίκαιο, δεν προσβάλλουν την εθνική κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα άλλων κρατών, τα δε επιχειρήματα τους έναντι αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων της Τουρκίας είναι απολύτως τεκμηριωμένα και κατοχυρωμένα στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου. Επομένως, για τα ζητήματα που αναλύθηκαν ανωτέρω, η προβολή νομικών επιχειρημάτων, η επίκληση του υφιστάμενου νομοθετικού και νομολογιακού πλαισίου, η επιδίωξη επίλυσης των ζητημάτων τους με την Τουρκία μέσω δικαστικού διακανονισμού ή διαιτησίας, ήτοι με βάση το Διεθνές Δίκαιο, είναι διαχρονικά προς το συμφέρον της Ελληνικής πλευράς.

Συμπληρωματικά με το Διεθνές Δίκαιο, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από την Ελληνική πλευρά και επιχειρήματα που αναδεικνύονται μελετώντας τις Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις και από φιλοσοφική οπτική. Με την ανάδειξη της μετα-αλήθειας και των εναλλακτικών γεγονότων που αντανάκλουν επιχειρήματα, θέσεις, και συμπεριφορές της Τουρκίας, προκύπτουν πρόσθετα επιχειρήματα για την Ελληνική εξωτερική πολιτική. Αναδεικνύεται δε -έτι περαιτέρω- η παραβατικότητα, ο παραλογισμός και η παραδοξότητα συγκεκριμένων αξόνων και πτυχών της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων. Διευρύνονται δε και οι δυνατότητες και η δυναμική της επίκλησης των εν λόγω ζητημάτων από την πλευρά της Ελλάδας και της Κύπρου.

Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι ένα κράτος στην εξωτερική του πολιτική μετέρχεται μετα-αλήθεια και εναλλακτικά γεγονότα αναδεικνύει -πέρα από κακοπιστία και καταχρηστικότητα- την απουσία νομικής βάσης, αλλά και την απουσία λογικής βάσης.

Από τη σκοπιά της Φιλοσοφίας, πέρα από την εγγύτητα προς την αλήθεια, που είναι το κυρίαρχο και σημαντικότερο κριτήριο αξιολόγησης, συνάγεται από τα ανωτέρω αναλυθέντα ότι οι συγκεκριμένοι άξονες, πτυχές και θέσεις της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής δεν πληρούν ούτε συμπληρωματικά/επικουρικά κριτήρια αξιολόγησης. Εν σχέσει με την αναφορά που έγινε στον Carl Gustav Hempel και στα κριτήρια αξιολόγησης επιστημονικών θεωριών που έθεσε, προκύπτει κατ' αναλογία η εξής διαπίστωση αναφορικά με την Τουρκική πολιτική επί των Ελληνο-Τουρκικών ζητημάτων. Οι άξονες, πτυχές, θεωρίες και θέσεις της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής -που προεκτέθηκαν- δεν πληρούν ούτε τα κριτήρια της ελεγκσιμότητας, της εμπειρικής επάρκειας, της λογικής συνέπειας, της συνοχής, του εξηγητικού εύρους, της συμβατότητας, πέρα από τη μη εγγύτητά τους προς την αλήθεια.

Έχοντας υπόψη τη φιλοσοφική σύνδεση αλήθειας και γνώσης, και τον Πλατωνικό ορισμό της γνώσης ως «αληθούς δόξας μετά λόγου», καθώς επίσης και τη σύνδεση της αλήθειας με το ευ ζην και τη δημοκρατία,

επισημαίνεται αναφορικά με τις Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις ότι η αλήθεια αποτελεί τη βάση για να υπάρξει επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών, πολλώ δε μάλλον προκειμένου να υπάρξει συμφωνία μεταξύ τους.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Ludwig Wittgenstein,⁴⁵ εκφράζοντας τη θέση του, θέτει τον προβληματισμό γιατί να πιστέψουμε σε κάτι άλλο περισσότερο από την επιστήμη. «Δηλαδή ποιός είναι καλύτερος λόγος από τον λόγο της επιστήμης;». Έχοντας υπόψη τη βιτγκενσταϊνική αυτή ρήση, θα μπορούσε υπό μία ευρεία αναλογία να υποστηριχθεί -επί των ζητημάτων που αναλύθηκαν- ότι δεν υφίσταται καλύτερος λόγος από το Διεθνές Δίκαιο, ιδίως δε αν αναλογιστούμε τους θεμελιώδεις σκοπούς του, ήτοι: i) τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, ii) την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, iii) τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, iv) τη διεθνή συνεργασία για τη αντιμετώπιση και την επίλυση των διεθνών προβλημάτων, και v) τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

---

⁴⁵ Ludwig Wittgenstein, *Περί βεβαιότητας*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2018.

ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Θεοφάνους, Ανδρέας *Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου*, Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2016.
- Μπαλαφούτα, Βιργινία *Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις. Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματία.*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, 2020.
- Μπαλαφούτα, Βιργινία *Το δικαίωμα στην αλήθεια. Εκφάνσεις και εφαρμογές στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Φεβρουάριος 2018, σς. 320.
- Μπαλαφούτα, Βιργινία *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Δεκέμβριος 2017, σς. 114.
- Μπαλαφούτα, Βιργινία «Ελλάδα, Κύπρος, Τουρκία και Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Νομική και πολιτική αξιολόγηση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων», Policy Paper, 1/2019, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Ιανουάριος 2019, σς. 47.
https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/Policy-Paper_1-2019.pdf
- Μπαλαφούτα, Βιργινία «Η διαχρονικά εξελισσόμενη προβληματική περί των μειονοτήτων και η ελληνική μειονότητα στην Τουρκία υπό νομική θέαση. Σύγχρονες προκλήσεις και η δυναμική του ζητήματος των μειονοτήτων.», Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Τεύχος 75, Θεματικό Η ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, Τόμος XX No 75/2018, 2018, σς. 61-87.
- Συρίγος, Άγγελος Μ. *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2005.
- Engel, Pascal & Rorty, Richard *Σε τι χρησιμεύει η αλήθεια;*, μετάφραση Στέλιος Βιρβιδάκης, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2010.
- Wittgenstein, Ludwig *Περί βεβαιότητας*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2018.
- Allen, Barry *Truth in Philosophy*, Harvard University Press, Cambridge MA and London, 1993.

Balafouta, Virginia "The missing persons in Cyprus and the right to the truth", Eastern Mediterranean Policy Notes (EMPN), Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, No. 38, Nicosia, Cyprus, May 2019, p. 9.

https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_38.pdf

Balafouta, Virginia "From the international crimes committed in Cyprus, to the pursuance of a just and viable resolution of the Cyprus issue", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 14, Issue 4, September 2017, pp. 28-31.

https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2017_14_4-1.pdf

Balafouta, Virginia "Conceptual approaches, delimitations, legal framework and proposals regarding the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 15, Issue 6, December 2018, pp. 17-20.

https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2018_15_6.pdf

Balafouta, Virginia "The option of Greece's Application to the International Court of Justice for the delimitation of the Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone with Turkey", In Depth, Volume 17, Issue 1, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Nicosia, Cyprus, 2020, pp.16-19.

http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2020_17-1.pdf

Balafouta, Virginia "International Law of the Sea and Greek-Turkish Relations: Thoughts, Conclusions and Recommendations", In Depth, Cyprus Center for European and International Affairs, University of Nicosia, Volume 15, Issue 2, March 2018, pp. 21-24.

http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/IN_DEPTH_2018_15_2.pdf

Cassese, Antonio *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York, 2003.

Frankfurt, Harry G. *On Bullshit*, Princeton University Press, 2005.

Habermas, Jürgen *The theory of communicative action*, vol. I & II, Polity Press, Cambridge, 1995.

Hempel, Carl Gustav "The Irrelevance of the Concept of Truth for the Critical Appraisal of Scientific Theories", (1990), in *Selected Philosophical Essays (by) Carl G. Hempel*, (ed.) Richard Jeffrey, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

Mcintyre, Lee *Post-Truth*, The MIT Press, Cambridge MA, 2018.

Williams, Bernard *Truth and Truthfulness. An Essay in Genealogy*, Princeton University Press, Princeton, 2002.

Wright, Crispin *Truth and Objectivity*, Harvard University Press, Cambridge MA, 1992.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

Συνθήκη της Λωζάνης του 1923.

<https://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/DOD/011-057.pdf>

Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, 1945.

<http://www.un.org/en/documents/charter/>

<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, 1982.

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

[http://eur-lex.europa.eu/legal-](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=EL)

[content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=EL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=EL)

Σύμβαση για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία, 1944.

<https://www.icao.int/publications/Pages/doc7300.aspx>

Σύμβαση της Λωζάνης για τα Στενά του 1923.

Σύμβαση του Montreux του 1936.

Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947.

S/RES/353 (1974).

[https://undocs.org/S/RES/353\(1974\)](https://undocs.org/S/RES/353(1974))

S/RES/541 (1983).

[https://undocs.org/S/RES/541\(1983\)](https://undocs.org/S/RES/541(1983))

S/RES/550 (1984).

[https://undocs.org/en/S/RES/550\(1984\)](https://undocs.org/en/S/RES/550(1984))

S/RES/789 (1992).

[https://undocs.org/en/S/RES/789\(1992\)](https://undocs.org/en/S/RES/789(1992))

A/RES/75/239 (2020) - Oceans and the law of the sea.

<https://undocs.org/en/A/RES/75/239>

Oceans and the Law of the Sea in the General Assembly of the United Nations.

https://www.un.org/Depts/los/general_assembly/general_assembly_resolutions.htm

ICJ, Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey), 1978.

<http://www.icj-cij.org/en/case/62>

Dissenting Opinion of Judge Stassinopoulos.

<http://www.icj-cij.org/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-07-EN.pdf>

Agreement between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the exclusive economic zone between the two countries, 6 August 2020 (entry into force: 2 September 2020; registration #: I-56237; registration date: 3 September 2020)

<https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRCEGY.pdf>

<https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028058a22f>

Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 10-11 Δεκεμβρίου 2020.

<https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2020/12/10-11/>

Διάταγμα της 6ης Σεπτεμβρίου 1931.

N. 5017/1931 Περί Πολιτικής Αεροπορίας.

N. 1815/1988 (ΦΕΚ Α/250/11-11-1988) Κύρωση του Κώδικα Αεροπορικού Δικαίου.

goo.gl/tm51cd

Οι περί της Χωρικής Θάλασσας Νόμοι του 1964 και του 2014.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1964_1_45.html

Ο περί της Συνορεύουσας Ζώνης Νόμος του 2004, Ν. 63(I)/2004.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_63.html

Οι περί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας Νόμοι του 2004 και 2014.

http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/2004_1_64.html

ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας. Τουρκικοί ισχυρισμοί περί αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου, Ιούνιος 2018.

<https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkiko-i-shirismo-i-apostratikopoiisis-nison-aiyaiou.html>

Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας. Ανακοίνωση σχετικά με τον 61ο γύρο των Διερευνητικών Επαφών, 11 Ιανουαρίου 2021.

<https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/anakoinose-upourgeiou-exoterikon-skhetika-me-ton-61o-guro-ton-diereunetikon-epaphon.html>

Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey. Press Release Regarding the Exploratory Talks Between Turkey and Greece, 11 January 2021.

http://www.mfa.gov.tr/no_-13_-turkiye-ile-yunanistan-arasinda-istiksafi-gorusmeler-hk.en.mfa

<https://s.kathimerini.gr/resources/article-files/2-2420.pdf>

«Άγκυρα: Συνεχίζει θεωρίες περί “Γαλάζιας Πατρίδας”», *Η Καθημερινή*, 15/1/2021.

<https://www.kathimerini.gr/politics/561228487/agkyra-synechizei-theories-peri-galazias-patridas/>

«Λιβυκό δικαστήριο ακύρωσε το μνημόνιο συνεργασίας Τουρκίας – Λιβύης», *CNN Greece*, 27/1/2021.

<https://www.cnn.gr/kosmos/story/252273/livyko-dikastirio-akyrose-to-mnimonio-synergasias-toyrkias-livyis>

Oceans and Law of the Sea, United Nations

<https://www.un.org/Depts/los/index.htm>

<https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>

<https://www.dictionary.com/e/slang/alternative-facts/>

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/alternative-fact>

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ